

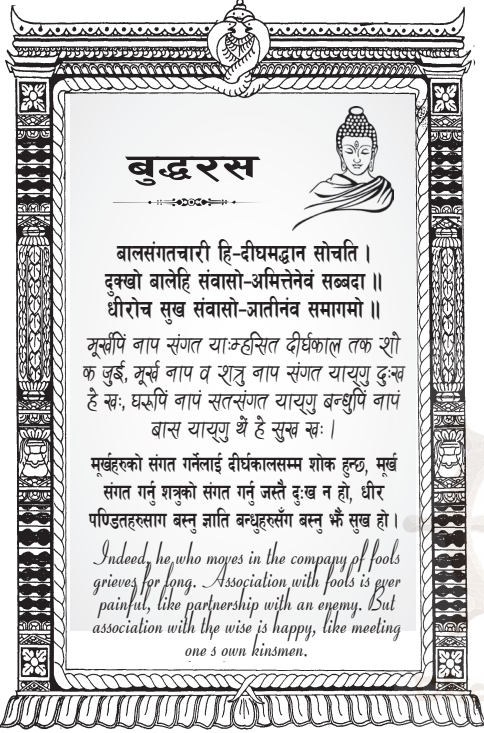

त्रि-बोधिरस

त्रि-बोधिरस (Tri-Bodhirash) बौद्ध मासिक पत्रिका

वर्ष १, अंक २, ज्येष्ठ पूर्णिमा / अनला पुन्हि

बु.सं. २५६२, ने.सं. ११३८, वि.सं. २०७५, 2018 A.D. May/June

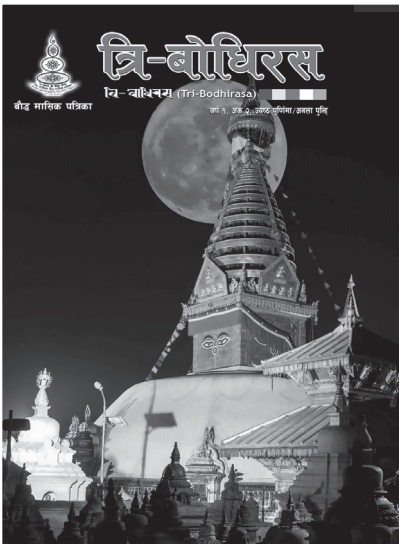
बुद्धरस

बालसंगतचारी हि-दीधमद्दान सोचति ।
दुक्खो बालेहि संवासो-अमित्तेनेवं सब्बदा ॥
धीरोच सुख संवासो-जातीनंवं समागमो ॥

यूसीपि नाप संगत याःमहसित दीर्घकाल तक शौ
क जुई, यूसी नाप व शत्रु नाप संगत यायुग दुःख
हे सः, धरुपि नाप संतसंगत यायुग बन्धुपि नाप
वास यायुग थै हे सुख सः ।

मूखंहरको संगत गर्नेलाई दीर्घकालसम्म शोक हुन्छ, मूखं
संगत गर्नु शत्रुको संगत गर्नु जस्तै दुःख न हो, धीर
पण्डितहरसाग बन्नु ज्ञाति बन्धुहरसँग बन्नु भै सुख हो ।

*Indeed, he, who moves in the company of fools
grieves for long. Association with fools is ever
painful, like partnership with an enemy. But
association with the wise is happy, like meeting
one's own kinsmen.*

गत अंक

विषयसूची

बुद्धसंग सम्बन्धि असार पूर्णिमा विशेष संयोगहरू	३
महान धर्मचक्र सूत्रोपदेश	
✍ महाशी सयादो महास्थविर	५
विपश्यना भावना सम्बन्धी व्यवहारिक निर्देशन	
✍ सयादो ऊ. पण्डिताभिवंश	८
आजको युगमा बुद्धको सम्झना !	
✍ डा. भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर	११
अङ्गुत्तरनिकाय	
✍ भिक्षु बोधिसेन महास्थविर	१४
यमकवर्ग (तिष्यस्थविरया छँ)	
✍ भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर	१७
मिलिन्द प्रश्न	
✍ भिक्षु शोभन	२०
VISION	
Live in Happiness ! &	25
✍ Master Hsing Yun, Taiwan	
.....	
कला-साहित्य/प्रेरक प्रसंग	
आफ्नो लाभमा ईश्या, अरुमा असन्तुष्टि	
✍ भिक्षु विमलो स्थविर	२४
प्रव्रजित	
✍ भिक्षु विमलो स्थविर	२८
त्यागी जीवन	
✍ भिक्षु कविन्दो	२८
.....	
शासनिक गतिविधि विशेष	२५

त्रि-बोधिरस त्रि-बोधिनी बौद्ध मासिक पत्रिका

धम्मनुशासक
उपसंघनायक भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर
'अग्गमहापण्डित, अग्गमहासद्धम्मजोतिकधज'

सल्लाहकार
भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर
भिक्षु भद्रिय महास्थविर
भिक्षु बोधिज्ञान महास्थविर

सम्पादक
भिक्षु विमलो स्थविर
मो. ९८४९९८३८३

विशेष सहयोगीहरू
भिक्षु चन्द्रिमो
भिक्षु रेवतो

आर्थिक व्यवस्थापक/प्रायोजक
कपिल शाक्य
प्रविता शाक्य
सितापाइला, काठमाडौं
मो. ९८५९०६९९७५

विज्ञापन व्यवस्थापक
कृष्ण गोविन्द महर्जन
मो. ९८५९९७३३९५

वितरण व्यवस्थापक
रामकृष्ण महर्जन
मो. ९८४९९३४४९४

वितरकहरू
गौतम तुलाधर
कृष्ण प्रताप महर्जन
जमुना महर्जन
सनम महर्जन

सेटिङ्ग/मुद्रण
आइडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस
ग्वाको, ललितपुर, फोन: ५५३०५२२

मूल व्यवस्थापन
श्री सिद्धिमंगल बुद्ध विहार
सिद्धिपुर, महालक्ष्मी नगरपालिका-६

प्रकाशक/सम्पर्क कार्यालय:

त्रि-बोधि विपश्यना ध्यान केन्द्र
सिद्धिपुर, ललितपुर, फोन: ५५८९४९५
E-mail: pashavimalo@gmail.com
tribodhira@gmail.com

सम्पादकीय

बुद्ध शासनमा पूर्णिमाको विशेष महत्व राख्दछ कारण भगवान् बुद्धसँग पूर्णिमाको सम्बन्ध विशेष रहेको छ। त्यसैले पनि बुद्ध शासनमा पूर्णिमालाई विभिन्न धार्मिक, सांस्कृतिक, सामाजिक महत्वका साथ भव्यरूपमा मनाइने प्रचलन पाइन्छ। प्रचलित पूर्णिमाहरू मध्ये आषाढ पूर्णिमा पनि विशेष महत्व बोकेको पूर्णिमा हो बुद्ध शासनमा। वैशाख पूर्णिमा जस्तै आषाढ पूर्णिमामा पनि भगवान् बुद्धसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण विशेष घटनाको संयोग जुरेकै कारण पनि आषाढ पूर्णिमाको पनि छुट्टै महत्व रहेको हो।

बौद्ध साहित्यमा उल्लेख भए अनुसार आषाढ पूर्णिमालाई गर्भ प्रवेश दिवस, महाभिनिक्रमण दिवस, धर्मचक्र प्रवर्तन दिवस, यमक प्रातिहार्य प्रदर्शन दिवस, वर्षावास प्रारम्भ दिवस, अभिधर्म देशना दिवस, प्रथम ऐतिहासिक धर्मसंगायन दिवस, गुरु-पूर्णिमा दिवसका रूपमा पनि उल्लेख गरिएको पाइन्छ।

गर्भप्रवेश दिवस : भगवान् बुद्ध बोधिसत्वको रूपमा तुषित दवलोकबाट च्युत भई कपिलवस्तुका राजा शुद्धोदनकी महारानी महामाया देविको गर्भमा प्रतिसन्धि ग्रहण गर्नुभएको पूर्णिमा आषाढ पूर्णिमाको महान दिन थियो। महामाया देवि आफ्नो खोपीमा पूर्ण आरामको अवस्थामा सेतो हात्ती कमलको फूल लिई महामायादेविको खातलाई तीन पल्ट परिक्रमा गरि गर्भ प्रवेश गरेको अथवा प्रतिसन्धि ग्रहण गरेकोले आषाढ पूर्णिमालाई गर्भ प्रवेश दिवस वा प्रतिसन्धि दिवसको रूपमा मानिन्छ।

महाभिनिक्रमण दिवस : भगवान् बुद्ध सिद्धार्थ कुमारको अवस्थामा बृद्ध, रोगी, मृतक र श्रमण-सन्यासी चार निमित्त देखी बैराग्य उत्पन्न भईकन २९ वर्षको उमेरमा आफ्ना प्रिय पुत्र राहुल, स्नेही पत्नी यशोधरा सहित सम्पूर्ण राजपात त्यागी विमुक्ति सुख-शान्तिको खोज तथा बहुजन हितसुखको उद्देश्य राखी आषाढ पूर्णिमाको मध्य रातमा महाभिनिक्रमण गर्नु भएको थियो।

धर्मचक्रप्रवर्तन दिवस : ६ वर्षको कठोर दुष्करचर्या पश्चात सम्यक सम्बोधि ज्ञान लाभ गर्नु भई बहुजन हित बहुजन सुखको लागि सर्वप्रथम पञ्चभद्रवर्गीयहरू (कोण्डन्य, वप्प, भद्रिय, महानाम, अस्सजीत) लाई सारनाथमा प्रथम धर्मचक्रप्रवर्तनसुत्र देशना गर्नुभएको दिन पनि आषाढ पूर्णिमाको दिन नै थियो।

यमक-प्रातिहार्य : बुद्धकालिक समयमा तीर्थकरहरूको ऋद्धि-प्रातिहार्य प्रदर्शन गर्ने चुनौति तथा भिक्षु संघबारे जनमानसमा प्रचारित मिथ्या धारणा निवारणार्थ तथा रचनात्मक भूमिका प्रदर्शनको लागि स्वयम् भगवान् बुद्धद्वारा आगो र पानीको एकएक जोरा प्रस्फुटन गरी आकाशमा ज्वाज्वल्यमान भई यमक प्रातिहार्य प्रदर्शन गरी तीर्थकरहरूको चुनौती र जनमानसबीचमा प्रचारित मिथ्या धारणा निवारण गरेको पनि आषाढ पूर्णिमाकै दिनमा थियो।

वर्षावास शुभारम्भ : वर्षाकाल ३ महिना धार्मिक अभ्यास, धर्मविनयको अभ्यास, दान शील भावनाको अभ्यास विशेष रूपमा गर्न गराउन तथा मार्ग फल निर्वाण सुखलाई साक्षात्कार गर्न गराउन त्रैमासिक रूपमा एकै स्थानमा विहार गर्ने (वास बस्ने) अधिष्ठान गर्ने शुभकार्य भिक्षुहरूबाट आषाढ पूर्णिमाको दिन सुसम्पन्न हुन्छ।

अभिधर्म देशना : आषाढ पूर्णिमाकै दिन भगवान् बुद्ध स्वयम् अन्तत गुणवान आफ्ना ममतामयी आमा महामाया देविको गुणानुस्मरण गरी त्रायतिष भूवनमा पाल्नुभई पाण्डुकम्बल पर्वतमा विशेष गम्भिर चित्त-चेतसिक रूप र निर्वाण विषयक अभिधर्म देशना प्रारम्भ गर्नुभएको थियो।

प्रथम ऐतिहासिक धर्म संगायना : भगवान् बुद्ध ८० वर्षको उमेरमा कुशिनगरमा महापरिनिर्वाण पश्चात् अग्रज भिक्षु महाकाश्यप महास्थविरको नेतृत्वमा ५०० अर्हत भिक्षुहरूको सहभागितामा राजगृहस्थित सप्तर्षि गुफामा मगधराज अजातशत्रुको संरक्षणमा प्रथम ऐतिहासिक धर्मसंगायना पनि आषाढ पूर्णिमाकै दिन सम्पन्न भएको थियो।

गुरु पूर्णिमा : गुरु अर्थात् गु = अन्धकार, रु = हटाउने अर्थात् अन्धकार हटाउने पूर्णिमा। गुरु अथवा शास्ता, शास्ता भगवान् बुद्धले धर्म चक्रप्रवर्तन गर्नु भएकै महाकरुणाबाट ओटप्रोट भई सत्व प्राणी मात्रको कल्याणको लागि क्लेशरूपी अन्धकार हटाएर धर्मरूपी ज्योति प्रादुर्भाव गर्नुभएको कारणले आषाढ पूर्णिमालाई गुरु पूर्णिमाको रूपमा धुमधाम सँग मनाइन्छ।

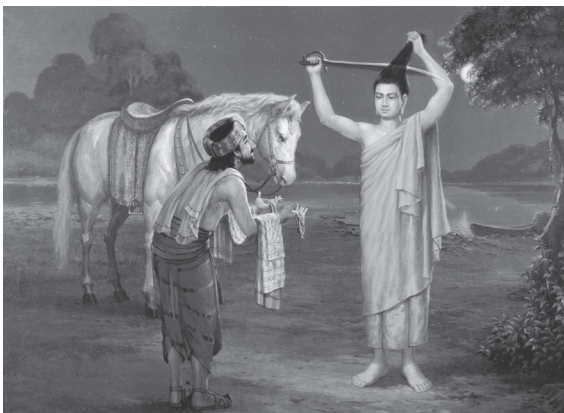
अन्तमा, यसरी बौद्ध साहित्यमा उल्लेखित आषाढ पूर्णिमाको महत्वलाई बुझेर हामीले पनि त्यही गुणधर्महरूलाई आफ्नो जीवनमा धारण पालन गर्न गराउन सके सन्चै हामीले पनि मार्गफल निर्वाण धर्म साक्षात्कार गरी सदाको लागि दुःखबाट मुक्त हुन सक्छौं। धारण किन नगरौं, पालन किन नगरौं। आजै देखि अहिले देखि नै अभ्यासमा लागौं लगाऔं। साधु।

बुद्धसँग सम्बन्धित असार पूर्णिमा विशेष संयोगहरु

गर्भप्रवेश दिवस :

भगवान् बुद्ध बोधिसत्वको रूपमा तुषित दवलोकबाट च्युत भई कपिलवस्तुका राजा शुद्धोदनकी महारानी महामाया देविको गर्भमा प्रतिसन्धि ग्रहण गर्नुभएको पूर्णिमा आषाढ पूर्णिमाको महान दिन थियो । महामाया देवि आफ्नो खोपीमा पूर्ण आरामको अवस्थामा सेतो हात्ती कमलको फूल लिई महामायादेविको खातलाई तीन पल्ट परिक्रमा गरि गर्भ प्रवेश गरेको अथवा प्रतिसन्धि ग्रहण गरेकोले आषाढ पूर्णिमालाई गर्भ प्रवेश दिवस वा प्रतिसन्धि दिवसको रूपमा मानिन्छ ।

महाभिनिष्क्रमण दिवस :

भगवान् बुद्ध सिद्धार्थ कुमारको अवस्थामा बुद्ध, रोगी, मृतक र श्रमण-सन्यासी चार निमित्त देखी वैराग्य उत्पन्न भईकन २९ वर्षको उमेरमा आफ्ना प्रिय पुत्र राहुल, स्नेही पत्नी यशोधरा सहित सम्पूर्ण राजपात त्यागी विमुक्ति सुख-शान्तिको खोज तथा बहुजन हितसुखको उद्देश्य राखी आषाढ पूर्णिमाको मध्य रातमा महाभिनिष्क्रमण गर्नु भएको थियो ।

धर्मचक्रप्रवर्तन दिवस :

६ वर्षको कठोर दुष्करचर्या पश्चात सम्यक सम्बोधि ज्ञान लाभ गर्नु भई बहुजन हित बहुजन सुखको लागि

सर्वप्रथम पञ्चभद्रवर्गीयहरु (कोण्डन्य, वप्प, भदिय, महानाम, अस्सजीत) लाई सारनाथमा प्रथम धर्मचक्रप्रवर्तनसुत्र देशना गर्नुभएको दिन पनि आषाढ पूर्णिमाको दिन नै थियो ।

यमक-प्रातिहार्य :

बुद्धकालिक समयमा तीर्थकरहरुको ऋद्धि-प्रातिहार्य प्रदर्शन गर्ने चुनौति तथा भिक्षु संघबारे जनमानसमा प्रचारित

मिथ्या धारणा निवारणार्थ तथा रचनात्मक भूमिका प्रदर्शनको लागि स्वयम् भगवान् बुद्धद्वारा आगो र पानीको एकएक जोरा प्रस्फुटन गरी आकाशमा ज्वाज्वल्यमान भई यमक प्रातिहार्य

प्रदर्शन गरी तीर्थकरहरुको चुनौती र जनमानसवीचमा प्रचारित मिथ्या धारणा निवारण गरेको पनि आषाढ पूर्णिमा कै दिनमा थियो ।

अभिधर्म देशना :

आषाढ पूर्णिमाकै दिन भगवान् बुद्ध स्वयम् अनन्त गुणवान् आफ्ना ममतामयी आमा महामाया देविको गुणानुस्मरण गरी त्रायतिष भूवनमा पाल्नुभई पाण्डुकम्बल पर्वतमा विशेष गम्भिर चित्त-चेतसिक रूप र निर्वाण विषयक अभिधर्म देशना प्रारम्भ गर्नुभएको थियो । ♦

४६औं बौद्ध न्ह्यसः लिसः कासा
बुद्ध व बुद्धधर्म सत्त्वन्धि न्ह्यसः लिसः कासा
सं त्वति कया, स्वः बिज्यायूत दुंगलनिसें
लसकुश याना त्वना ।

कासा जुइगु दिं

२०७५ असार ३० गते - टाइ ड्र

असार ३२ गते निसें

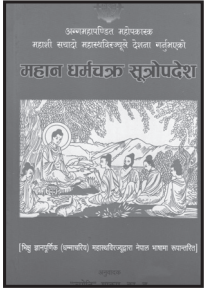
श्रावण ५ गते तक

ई : न्हिनेसिया ३:०० ता: ईलय निसें

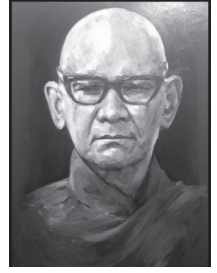
थाय् : सिद्धि मंगल बिहार, थसि, यल

आयोजक
सिद्धि मंगल बिहार
थसि, यल

अगमहापण्डित महोपकारक महाशी सयादो महास्थविरज्यूले देशना गर्नुभएको महान धर्मचक्र सूत्रोपदेश

निदान तीन थरी

निदान भन्नाले सूत्रोपदेश उपदेश गर्नु हुँदाको प्राथमिक विषयवस्तु हो । **दूरे निदान, अविदूरे निदान, सन्तिके निदान** भनी तीनथरी निदान छन् । सूत्र देशना उपदेश गरिनुबाट टाढाका विषयवस्तुलाई **दूरे निदान** भनिन्छ । यो चाहिँ दीपकर तथागतका सन्मुख नियत व्याकरण (सुनिश्चित भविष्यद्वाणी) ग्रहण गर्नु भएको देखिन् लिएर तुषित देवलोक पुग्न भई स्वेतकेतु देवराजको स्थिति सम्मन् बोधिसत्व पारमी पूर्ण गर्नुभएको तौर-तरीका सम्बन्धी विषयवस्तुहरु नै हुन् । त्यो दूरे निदानबारे यो भन्दा बढी भन्नुपर्ने छैन । भनिरहने समय पनि छैन । **अविदूरे निदान** भनेको चाहिँ सूत्रोपदेश उपदेश गरिनुबाट टाढाका पनि होइन नजिक पनि नभएका विषयवस्तुहरु हुन् । तुषित देवलोकदेखि बोधिमण्डपसम्मका विषयवस्तुहरु हुन् ती । ती विषयवस्तुको सम्बन्धमा भने जति पनि भन्न योग्य छन्, त्यस्ता जम्मै भन्नपर्ला । **सन्तिके निदान** भन्नाले उक्त धर्मचक्र उपदेश गर्ने बेलाकै विषयवस्तुहरु हुन् । त्यो चाहिँ भर्खरै बताउँदै आएको **एवं मे सुतं** आदि निदान कथन अनुसार नै भयो । ती तीनथरीका निदानहरु मध्ये अब **अविदूरे निदान** अन्तर्गत परेका जति पनि भन्न योग्य छन् ती जम्मै उल्लेख गरी बताउनु पर्ला । ती विषयवस्तुहरु केमा छन् भने, अंगुत्तर तिकनिपात सुखुमाल सुत्त; मूलपण्णासपालि पासरासि नाउँको अरियपरियेसन सुत्त; महासच्चक सुत्त; मज्झिम-पण्णासपालि बोधिराजकुमार सुत्त; संगारव सुत्त; सुत्त-निपात पव्वज्जा सुत्त; पधान सुत्त आदि धेरै नै सूत्रमा छन् । ती विभिन्न सूत्रबाट कुनै कुनै ग्रहण गरी बताउन पर्ला ।

बोधिसत्व र मनुष्य वैभव

बोधिसत्वले तुषित देवलोकबाट च्युत भईकन

कपिलवस्तुका राजा शुद्धोदनकी महारान महामाया देवीको र्गमा प्रतिसन्धि ग्रहण गर्नुभो । महासम्बत् (६८) वर्ष वैशाख पूर्णिमा शुक्रवारको दिन लुम्बिनी नाउँ भएको शालोद्यानमा जन्म हुनुभो । **सिद्धत्थ** (सिद्धार्थ) भनी नामकरण गरियो । सिद्धार्थ राजकुमार १६ वर्षको उमेर पुग्दा देवदह नरेश सुप्रबुद्धकी पुत्री यशोधरा देवीसित उनको विवाह भयो र चालीस हजार राजकुमारी परिषद्हरु सहित विशाल राजवैभव अनुभव गर्नुभयो ।

त्यस प्रकारले कामगुण आरम्भणद्वारा रमाइलो गरी बिताइरहुनु भएको बेला एकदिन उद्यानमा परिषद्हरुसँगै रमाइलो गर्नका निम्ति बाहिर निस्कनुभयो । बाटा वीचमा नै त्यसबेला एकजना वृद्धलाई देखी संवेग उत्पन्न भएको हुँदा त्यही ठाउँबाट फर्कनुभयो । पछि फेरि त्यसरी नै एकदिन बाहिर निस्कनु हुँदा रोगीलाई देख्नुभो । अर्कोपल्ट पछि फेरि मृतकलाई देख्नुभो । त्यसरी देख्नुहुँदा पनि संवेग उत्पन्न हुन थालेकोले त्यसै ठाउँबाट फर्की आउनुभो । संवेग उत्पन्न भएको तरीका अरियपरियेसन सुत्तमा दर्शाइएका छ-

हीन पर्येषण

आफू स्वयं वृद्ध स्वभाव युक्त भैकन वृद्ध होइने स्वभाव भएकोलाई खोज्दै अँगालेर बस्नु योग्य छैन । वृद्ध होइने के के हुन् त भने पत्नी, पुत्र, पुत्री, दास-दासी, बाखा, बोका, भैंडा, कुखुरा, सुँगुर, घोडा, हात्ती, भैंसी, गाई-गोरू, सुन, चाँदि आदि सजीव, निर्जीव कामगुणहरु नै हुन् । आफू स्वयं वृद्ध होइने स्वभाव युक्त हुनाले ती वृद्ध हुने खालका कामगुणहरुलाई खूबै प्यारो गरी खोज्दै समेटेर बस्नु उचित छैन भन्ने विचार उत्पन्न भयो ।

उसै गरी स्वयं रोगी बन्ने मरण होइने स्वभाव भएको हुनाले रोगी बन्ने मरण होइने खालका कामगुणहरु खोज्दै अँगाली बस्नु उचित छैन भन्ने पनि विचार उदायो । त्यसरी

खोजिहिँडनु अयोग्य, त्यस्ता खोज्दै हिँडनुलाई (अनरियपरि येसना = अनार्य पर्येषण) हीन कुरोको खोजी भनिन्छ ।

उत्तम पर्येषण

आफू स्वयं वृद्ध, रोगी, मरण होइने स्वभाव भएको हुनाले वृद्ध, रोगी, मरण नहोइने धर्मको खोजी गर्नु चाहिँ (अरियपरियेसना=आर्य पर्येषण) उत्तमको खोजी गर्नु हो ।

बोधिसत्वले पहिले हीन पर्येषण गरिहिँडनु भएको विषयलाई त्यस सूत्रमा-

भिक्षवे = भिक्षुहरु; अहम्पि = म पनि; **पुब्बेव सम्बोधा** = (जब) चार सत्यलार्य जानेको नहुँदा, पहिले नै; **अनभिसम्बुद्धो** = चार सत्यलाई नजान्ने; **वा** = बुद्ध बन्न अधि; **बोधिसत्तो समानो** = बोधिसत्व मात्र छँदा; **अत्तना जातिधम्मो समानो** = आफू स्वयं नयाँ जन्म हुन जाने स्वभाव युक्त हुनाले; **जातिधम्मं येव परियेसामि** = उत्पन्न हुने स्वभाव भएका जाति मात्र खोज्दै अँगालेर बसें । **अत्तना जराधम्मो समानो** = आफू स्वयं जरा स्वभाव युक्त हुनाले; **जराधम्मं येव परियेसामि** = जरा स्वभाव भएका मात्र खोज्दै समेटेर बसें आदि भनी दर्शाइएको छ ।

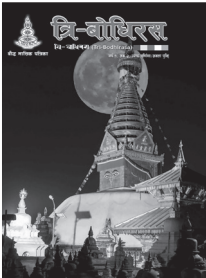
ती सबै यशोधरा देवी प्रमुख राजकुमारी परिवार हरूसित रमाइलो गरिरहेको विषयलाई होच्याएर देखाएको हो । त्यसरी देखाए पछि जन्म (उत्पन्न हुने) वृद्ध, रोगी, मरण आदि होइनेबाट रहित निर्वाण शान्तधातु स्वभावलाई खोज्ने बेला भयो भनी विचार उत्पन्न भएको तरीकालाई पनि यसरी उल्लेख गरी देखाइएको छ ।

अत्तना जातिधम्मो समानो = आफू स्वयं उत्पन्न हुने स्वभाव भएको कारणले; **जातिधम्मो आदिनवं विदित्वा** = उत्पन्न हुने स्वभावमा दोष देखेर; **अजातं अनुत्तरं योगक्खेमं**

निब्बानं = उत्पत्ति रहित योगक्षेम भइरहेको अद्वितीय उत्तम शान्तधातु निर्वाणलाई; **परियेसेय्यं** = खोज्न पाएमा; **यंनू** = कति बेस्; **अत्तना जराधम्मो समानो** = आफू स्वयं वृद्ध होइने स्वभाव युक्त हुनाले; **जराधम्मो आदिनवं विदित्वा** = वृद्ध हुने स्वभावमा दोष देखिकन; **अजरं अनुत्तरं योगक्खेमं निब्बानं** = वृद्ध (जीर्ण) हुनुबाट रहित योगक्षेम भइरहेको अद्वितीय उत्तम शान्तधातु निर्वाणलाई; **परियेसेय्यं** = खोज्न पाएमा; **यंनू** = कति बेस् !

यसरी यस विधिद्वारा जीर्ण होइने, रोगी होइने, मरण होइने केही नभएको शान्तधातु निर्वाण खोज्नका निम्ति विचार गर्नुभयो । त्यो अति सुन्दर उत्तम विचार नै हो । सुन्दर-उत्तम त्यो स्थितिलाई स्पष्ट र छर्लङ्ग हुनेगरी पुनः केही विचार गरौं ।

आफू जीर्ण र शक्तिहीन भइसक्यो भनी मानिलिऊँ; त्यस्तो मानिसले जीर्ण भई शक्तिहीन भएका पुरुष, स्त्री, वृद्ध, वृद्धा एकएक-जनालाई सँगै बस्नका लागि बोलाएर लिएर आए उचित होला र ? अहिले यद्यपि वृद्ध वृद्धा भएको नहोला, तर केही समय नबित्दै वृद्ध वृद्धा हुँदै आउनेलाई साथी बनाएर ल्याए उचित होला र ? हुन्न नै । त्यस माथि अझ रोगी बनेर अत्यन्त दुःख भोगीरहेकाले रोगी भई अघोरै दुःख वेदनाले कष्ट पाइरहनपर्नेलाई साथी भनी खोजी ल्याए भन्नु त्यो अनुचित हुनेभो । अहिलेलाई निरोगी भए पनि केही समय भित्रै रोगले साह्रै कष्ट पाएर बस्नपर्नेलाई खोजी ल्यायो भने त्यो पनि अनुचित भयो । कसै-कसैले त जीवनभरि सँगसँगै रमाइलो गरी बस्न पाइने सम्झी विवाह गर्दा रहेछन् । तर भाग्य रहित भई कारण मिल्न नआउँदा तिनिरु मध्ये अर्को कुनै एकजना केही समय नबित्दै रोगी बन्ने र त्यो रोगीको सेवा गरी दुःख परिरहने हुँदैछ । कसै

गत अंक

त्रि-बोधिरस (बौद्ध मासिक पत्रिका)

समयमै वार्षिक ग्राहक बनी बुद्ध शिक्षा पढौं, पढाऔं, धारण, पालना गरौं ।
शासनिक योगदान पुऱ्याऔं ।

प्रकाशक/सम्पर्क कार्यालय:

त्रि-बोधि विपश्यना ध्यान केन्द्र

सिद्धिपुर, ललितपुर, फोन: ५५८१४९५,

E-mail: pashavimalo@gmail.com, tribodhirasa@gmail.com

त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिका
Tri-Bodhis Buddhist Monthly Magazine
सं. - १०७६ - ए.स. - २०१८

कसैको भने विवाह गरी सँगै रहेर केही समय पछि नै मरण हुन गई पछि शोकग्रस्त बनेर अघोरै दुःख पाएर बस्नुपर्ने हुँदैछन् । त्यस प्रकारले भएन भने पनि अन्तिम समयतिर दुवै नै जीर्ण, रोगी, मरणको स्थितिमा पुगी दुःखमा पर्नजानेहरु नै हुन् । तसर्थ जीर्ण, रोगी, मरण होइने स्वभावयुक्त कामगुणहरुलाई खोजिहिँड्नु भनेको अनुचित र नराम्रो नै भयो । जीर्ण, रोग, मरण नहुने धर्मको खोजी गर्नु मात्र असल र राम्रो हुँदैछ । यसरी खोज्नु सबैभन्दा उत्तम हुँदैछ । यो सासना यैतामा भावना धर्म उद्योग र अभ्यास गरिरहेका श्रमण-गृहस्थ योगीहरुले त्यो सबैभन्दा उत्तमको खोजमा लागिपरेर खोजिरहेका हुन् । अत्यन्तै हर्षित हुनपाइने कुरो हो ।

बोधिसत्वको महाभिनिष्क्रमण

चौथो पल्ट उद्यानमा बाहिर निस्कनुहुँदा बोधिसत्वले एकजना भिक्षुलाई देख्नु भयो । त्यस भिक्षुबाट भिक्षु भइकन कुशल धर्म खोज्दै हिँडेको कुरा सुन्न पाउँदा गृहस्थ भावबाट बाहिर गमन गरी श्रमण भेष धारण गरी जरा व्याधि मरणबाट मुक्त धर्मको खोजी गर्ने विचार उदायो । जरा व्याधि मरण रहित धर्मलाई स्वयं आफूले लाभगरी लिन सकिने ढंगले खोजिकन असंख्य सत्वहरुलाई पनि त्यो जरा, व्याधि, मरण नभएको धर्म लाभ गर्नसक्ने गरी बताएर देखाउनका निम्ति भन्ने उद्देश्य लिई उत्पन्न भएको विचार । अत्यन्त उत्तम विचार हो यो भन्नपर्छ । त्यसैदिन त्यही नै समयमा बोधिसत्वकी पत्नी यशोधरा देवीले पुत्ररत्न जन्माइन् । त्यो खबर सुन्न पाउँदा “चन्द्रमालाई छोप्ने राहु समान नै उत्पन्न भयो, बन्धन उत्पन्न हुनथाल्यो” भनी उद्विग्नभावले भनिहाल्लुभो । त्यही वचनलाई कारण बनाई पिता शुद्धोदन महाराजले बोधिसत्वलाई गृहत्याग गर्न नसकिने गरी राहुले जस्तै समाती राख्नसक्ने यो छोरो बनोस् भन्ने उद्देश्यले त्यो पुत्ररत्नलाई राहुल भनी नामकरण गरे भनिएको छ ।

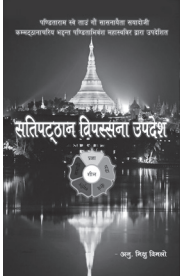
तर बोधिसत्वलाई संसारमा रमाइलो लाग्न छोड्यो; उद्विग्न र उदास लागेर त्यो बेलुकी बाजा बजाई गीत गाईकन नाच्यै रमाइलो गरिदिन आएका नर्तकीहरुलाई समेत हेर्दै नहेरी समय अघि नै निदाइपठाए । तब त्यहाँ ती बाजा-गाजा सहित नाचेर रमाइलो गरिदिई रहेका नर्तकीहरु पनि निदान थाले । बोधिसत्वले निद्रा खोलेपछि

त्यहाँ हेर्नुहुँदा उत्तानोपरी निदाइरहेका ती नर्तकीरू (कण्टक) लाश जस्ता देखिने अशुभ संज्ञा उत्पन्न भइकन आधा रातको बेला कण्डक नाउँको मंगल घोडा चढेर पछि, पछि, छन्न मंत्री साथमा लिईकन गृहत्याग गर्नुभयो । अनोमा नदीनिर पुगेर त्यहाँ बालुवा-किनारमा केश, दाही जुँगा खीरेर घटिकार ब्रह्माले प्रदान गर्नुभएको चीवर धारण गरी भिक्षु हुनुभो । उमेरका हिसाबले त्यो बेला बोधिसत्व २९ वर्षका मात्र थिए । खूबै रमाइलो गरी बस्ने उमेर भन्न पथ्यो । तैपनि त्यस्तो राम्रो तन्नेरी उमेरमा राजपाट सुख वैभव र यशोधरा आदि राजपरिवारहरुतिर फर्केर समेत नहेरी त्यागेर जंगलमा गई श्रमण भेष धारण गर्नुभएको अति नै आश्चर्य र अनौठो लाग्दछ ।

आलार ऋषिकहाँ गमन

बोधिसत्वसित त्यसबेलासम्म धर्माचरणको विधि भने थिएन । त्यसैले तिनताकका ख्याति प्राप्त आलार नाउँका ऋषिकहाँ विधि सिक्नलाई जानुभो । त्यो ऋषि साधारण ऋषि थिएनन् । लौकिक ध्यान समापत्ति आठवटा भएका मध्ये आकिञ्चन्यायतन ध्यानसम्म समापत्ति (७) वटा स्वयं आफूले प्राप्त गरी सके पछि शिष्यहरुलाई साक्षात् रूपले निर्देशन दिइकन सिकाउने गरिरहेका विशिष्ट व्यक्ति थिए । बुद्धको प्रादुर्भाव नहुँदासम्म त ध्यान समापत्तिहरु स्वयं प्राप्त गरिकन यसरी प्रत्यक्ष रूपले निर्देशन दिई सिकाई-बुझाई बस्ने व्यक्ति चाहिँ साँच्चै नै भरोसा लिन योग्य आचार्य थिए । तिनी आचार्य कहाँ बस्ने गरेका, शिष्य-परिषद् उनका कति थिए भन्ने कुरा थेरवाद पिटक वाङ्मयमा त्यो स्थान र परिषद् विषयमा देखाई राखेको छैन । उत्तरीय बौद्ध साहित्य भन्नपर्ने ललित-विस्तर (बुद्ध-जीवनी) ग्रन्थमा चाहिँ ती आलार ऋषि वैशाली प्रदेशको भूभागमा बस्नुहुने र तिनीकहाँ विधि सिकेर आचरण गरिरहेका शिष्यपरिषद्हरु ३०० थिए भनिएको छ । थेरवादको साहित्यमा यो उल्लेख नभए पनि स्मरण गरी राख्न सुहाउँदो नै हो । कारण के हो भने “उनको स्थान थाहा छैन” भन्नु भन्दा स्थानको उल्लेख गरी देखाउनसक्नु भन्नु राम्रो हो । शिष्य-परिषद्हरु देखाउन नसक्नु भन्दा देखाई स्पष्ट गर्नु अझ भन्नु राम्रो हो । त्यसैकारण हो यो ।

सयादो ऊ. पण्डिताभिवंशद्वारा उपदेशित सत्तिपट्ठान विपश्यना ध्यान भावना निर्देशन

पण्डितारामा विपश्यना ध्यान केन्द्र
म्यानमार, येँगून

गतांशवाट क्रमशः.....

भावना अभ्यास गर्ने भनेको

..... यहाँ स्मृति नै प्रधान हो । उपद्वान हो । उपद्वान भनेको स्मृति समिप टाँसिएर स्थिर भईजानु हो । त्यसरी टाँसिएर स्थिर भईजाने स्वभावलाई सत्तिपट्ठान भनिएको हो । टाँसिएर स्थिर भई सम्भरहने स्मृति । उपद्वतीवि - उत्पत्तित नयाँ आरम्भणमा टाँसिएर स्थिर हुने भएकाले, पट्ठान - पट्ठान भनिन्छ । ग्रन्थमा सिधै समाधि उत्पन्न हुनेलाई भनिएको छैन । तरैपनि स्मृतिलाई लिएमा समाधिलाई पनि लिनु, समावेश गर्नुपर्छ । समाधि पनि स्वतः नै वृद्धि भएर आउँछ ।

उत्पत्तित आरम्भण संग टाँसिएर चाल पाइराख्ने स्मृति वृद्धि भयो भने यो स्मृति नेतृत्व गरेको चित्त भाविता गरिराखेको आरम्भण तिर छुटि छुटि जाने हुँदैन । सरेर जाने हुँदैन । यो आरम्भणमा नै दृढ रुपमा स्थिर भइरहन्छ । समूहगत रुपमा उभिन्छ । आरम्भणलाई अटूट रुपमा भाविता गर्न सक्ने स्मृति भइरह्यो भने चित्त विचलित नभैकन यसमा नै दृढ रुपमा स्थिर भईजाने समाधि पनि स्वतः वृद्धि भएर आउँछ । समाधिबल वृद्धि गरिरहनु, निकालिरहनु, आवश्यक छैन । उत्पन्न भएर आएको आरम्भणलाई अटूट निरन्तर रुपमा समाधिबल पनि वृद्धि गराइसकेकै हुन्छ । त्यसपछि प्रज्ञाज्ञान पनि वृद्धि भएर आउँछ । कसरी उत्पत्ति अभिवृद्धि भएर आउँछ, त भन्दा आरम्भण र भाविता चित्त

यी दुई विषयलाई लक्षित गरीदियो भने लक्षित गरे पिच्छै, ठ्याक्क ठ्याक्क छुनु जस्तै हुन्छ । उपमा :- पेट फुल्यो भनी भाविता गर्ने बेला टम्म हुने, तन्कने, चलायमान हुने, सरेने स्वभाव आदि इत्यादि एक एकसम्म ठ्याक्क ठ्याक्क पर्ने बेला टम्म भइरहेको आरम्भण र चित्त ठ्याक्क छोएकै जस्तो भई टम्म भइरह्यो भनी थाहा पाउने हुन्छ । तन्कने आरम्भण र चित्त ठ्याक्क हुने बेला पनि तन्किरह्यो भनी थाहा पाउने हुन्छ । सक्दो प्रष्ट स्पष्ट र दृढ रुपमा भाविता गर्न सक्यो भने थाहा पाइराखेको ज्ञानपनि प्रष्ट भएर नै आउँछ ।

त्यस प्रज्ञाबल, ज्ञानबल पनि उत्पत्ति वृद्धि भएर आउँछ । त्यसलाई नै भावना अभ्यास गर्ने, धर्मबल उत्पन्न र वृद्धि गर्ने भनिन्छ ।

एक घण्टामा ३६०० बलशक्ति

त्यस प्रकारले भइरह्यो भने राग भन्ने अशुभ, नचाहिँदो लोभ उत्पन्न हुँदैन र उत्पन्न हुने अवसर पनि हुँदैन । चित्त नबुभने द्वेष, रिस उठ्ने द्वेष पनि उत्पन्न हुने अवसर हुँदैन । सारा विषयहरु जानी बुकिरहेकोले चित्तमा प्रष्ट नहुने, धमिलो हुने स्वभाव मोह पनि हुँदैन । घमण्डी भएर हिड्ने अभिमान पनि हुँदैन । ईष्या, मात्सर्य (अकुशल मानसिकता) भन्ने केही पनि उत्पन्न हुँदैन । किनभने यहाँ अभ्यासद्वारा वृद्धि भएर आएको धर्मबलले रोक्ने र रक्षा गर्ने हुन्छ । सर्वप्रथम श्रद्धाले विश्वास नगर्ने अश्रद्धालाई

रोकिरह्यो, तीव्र छन्दले शुभ-कुशललाई नरुचाउने, सजिलैसंग त्यत्तिकै बसिरहने स्वभावलाई रोकिरह्यो । वीर्यले अल्ल्छीपनलाई रोकिरह्यो । ताकिरहने वितर्कले तीन मिथ्यावितर्क भित्र प्रवेश गर्न नसक्ने गरी रोकिरह्यो । समाधिले चित्त अविचलित गरी, भाविता गरिरहेको आरम्मणमा दृढ र दरिलो संग समूहगत रूपमा समान गरिरह्यो ।

यसरी खणिक समाधि बल पूर्ण भएर आयो भने जानीरहने बुझिरहने ज्ञान पनि संगसंगै वृद्धि भएर आउँछ । यसलाई नै बलशक्ति निकाल्ने भनिन्छ । ती जानीबुझि आइरहेको पनि धर्मबल वृद्धि भएर आइरहेको हो । अनि यी बलहरु जम्मा गर्दै वृद्धि हुँदै आउने बेला एकपल्ट जम्मा गर्ने बेला एउटा बलियो बल हुन्छ । दुईपल्ट जम्मा गर्ने बेला दुईबल हुन्छ । दश पल्ट जम्मा गर्ने बेला दशबल हुन्छ । एक घण्टा सम्म जम्मा गरिरह्यो भने एक सेकेण्डमा एकपल्ट भाविताको दरले गन्ने हो भने ३६०० बल जम्मा गरेको हुन जान्छ । एक घण्टा, दुई घण्टा इत्यादि भएर गयो भने हजारौं हजार हुन जान्छ । भन्नु नै पन्यो भने एक दिन भित्रमा पनि हजारौं हजार भन्दा अधिक चित्तबल वृद्धि हुँदै आउँछ । त्यसलाई नै धर्म बलशक्ति निकाल्ने, ध्यान अभ्यास गर्ने भनिन्छ ।

स्मृतिरूपी नून :-

ध्यान भावना गर्ने अवस्थामा यो स्मृति भनेको नून जस्तै हो । (अचार) तरकारीमा नून पूर्ण रूपमा फैलिएको हुन्छ । स्मृति पनि चित्तको बलशक्तिको समूहमा फैलिएर स्थिर भइरहन्छ । जहिले पनि फैलिएर समावेश भएको हुनुपर्छ । त्यसो भएकोले आरम्मणमा ताँसिएर जाने, कस्सिएर बस्ने यो स्मृतिलाई सामान्य रूपले स्मृति भन्ने एउटा मात्र शब्दले नभनिकन पट्टान शब्दसँग जोडेर राखेको यो विशेष भएर हो भनेर भन्नुपर्ला । यो पट्टान भनेको पनि सँगै ताँसिएर बस्ने भन्ने अर्थ थाहा दिनचाहेकोले ग्रन्थमा पट्टातिलाई उपट्टाति भनेर दर्शाराखेको छ । उपट्टाति-निकट ताँसिरह्यो । स्वात्त नयाँ ताजा आरम्मण उत्पन्न हुने बित्तिकै भाविता गरिराखेको स्मृति पनि त्यो आरम्मणसंग एकैचोटी नै टाँसिएको हुनुपर्छ । गमले ताँसिराख्ने जस्तै हो । नछुट्ने, नउपिक्ने, नचिप्लिने गरी, नसर्ने किसिमले एकैचोटी टाँसिरहने हो । त्यही भएर त्यस आरम्मणलाई बलियो संग

अटूट रूपमा भाविता गरिरहन्छ । यस किसिमले वृद्धि भएर आएको स्मृतिलाई भनेको हो ।

अझै अधिक गम्भीर बनाउनको लागि आरम्मणमा धसेरै गयो कि जस्तो भान भएको स्मृतिलाई भनेको हो । त्यसैले उपट्टातिलाई ओक्कन्तित्वा भनेर अर्थ दिइराखेको छ । ओक्कन्तित्वा - आरम्मणमा धसेर भित्रै प्रवेश गरेको जस्तो हुने । कंकडलाई पानीमा फाल्दा पानीमा नदेखिने गरी डुबेर गएजस्तै गरी दुब्योकि भने जस्तै नै टाँसिएर जाने स्मृतिलाई भनिएको हो । सतह सतहि रूपमा छोएर गएको स्मृतिलाई भनिएको हैन ।

Dhamma स्मृतिरूपी ढुंगा :-

स्मृतिको लक्षणलाई ग्रन्थमा यसरी उल्लेख गरिराखेको पाइन्छ । त्यस स्मृतिको काम, रस, आकार-पच्युपट्टानलाई पनि उल्लेख गरिराखेको पाइन्छ । सति-स्मृति, अपिलापनलक्खणा- पानीमा टुम्बा टैरिएजस्तो नतैरी पानीमा डुबेर जाने लक्षण भनेर उल्लेख गरिराखेको पाइन्छ । पानीमा टुम्बा राखेको खण्डमा पानी सतहमा नै तैरिन्छ । त्यस्तै गरी टुम्बा पानीमा राख्यो भने पनि माथि माथि नै तैरिरहने हुन्छ । माथि माथि सतहमा तैरिरहेर पछि विस्तारै डुबेर जान्छ । एकैचोटी दुबेर गयो भन्ने हुँदैन । तर स्मृति त्यस प्रकारको टुम्बा फाल्ने बेला सतहमा तैरिरहने जस्तो होइन । सतहमा नतैरिने त्यसको स्वभाव छ भन्ने विषयलाई सिधै भन्ने हो भने डुबेर जाने लक्षण छ भन्ने अभिप्राय हो । आरम्मणमा एकैचोटी ढुंगा फाल्ने बेला ढसेर गएजस्तो डुबेर गएजस्तै गरी भाविता गर्नुपर्छ । त्यसलाई नै उपट्टाति - सँगै बसेर स्थिर भइरहन्छ, भनेको हो ।

आरम्भणको सतहमा मात्रै स्पर्श भएजस्तो हुनेगरी भाविता गर्नुहुँदैन । आरम्भणलाई भाविता गरिरहेको चित्त ढसेरै गयो भने जस्तैको स्मृतिलाई सत्तिपट्टान भनिन्छ ।

छेपारो योगी :-

त्यसरी डुब्ने बेलामा पनि विस्तारै डुब्ने पनि छ । अलि चाँडो डुब्ने पनि छ, तीब्र वेगले डुब्ने पनि छ । शरीरमा सबै आरम्भणहरु तुरुन्तै उत्पन्न भएर लोप लोप भएर जाने हुनाले विस्तार, ढिला हुनुहुँदैन । हर समय सतर्क रही गतिशील भइरहनुपर्छ । उत्पन्न भएका आरम्भणहरुलाई नछुटाइकन भाविता गर्छु भनी विशेष रूपले जागृत भई मन क्रियाशील बनाइरहनुपर्छ । विस्तार गरिरहनु हुँदैन । भुलेर विचार गरिरहनु हुँदैन ।

छेपारोहरु आफ्नो स्थानबाट खाना देखेमा वा आफ्ना साथीहरु देखेमा हत्तरपत्तर चलाख रुपमा हिड्ने हुन्छ । अलिक दौडिसकेपछि नै रोकिने हुन्छ । यता हेर्छ, उता हेर्छ, मान्छेहरु देख्यो भने टाउको हल्लाएर देखाउँछ । फेरी खाना सम्झेर आउँदा फेरी हत्तरपत्तर दौडिन्छ । फेरी रोकछ । फेरी यता हेर्छ, उता हेर्छ, यता हेर्छ, उता हेर्छ, मान्छेहरु देख्यो भने टाउको हल्लाएर देखाउँछ । बाटोमा दुई तीन पल्ट नरोकिकन आफु जान खोजेको स्थानमा कहिल्यै पनि पुग्दैन । योगीहरु छेपारो जस्तो हुनु भएन । निरन्तर एकैनासले जानुपर्छ । वेगगतिले जानुपर्छ, पहिल्यै तयार भएर बस्नुपर्छ । आरम्भण उत्पन्न हुने वित्तिकै चाल पाउने हेतु वीर्य बलियो बनाई, ताकने स्वभाव सारालाई तम्तयार बनाएर राख्नुपर्छ । अनि मात्र चाँडै दौडिन सकिन्छ ।

अहिले यहाँ कति योगीहरु छन जो अभ्यास गर्ने बेलामा पनि गरिरह्यो, आराम गर्ने बेलामा पनि आराम लिइरह्यो, भुल्ने बेलामा पनि भुलेर बसिरह्यो । तोलिरहने बेलामा पनि तोलिरह्यो । त्यस्तालाई त छेपारो योगी नै भन्नु पर्ला ।

वेग :-

सुत्ने समय बाहेक हिड्नु, उभिनु, बस्नु, लेत्नु यी चार इरियापथमा पनि नरोकिकन पानीको बहाव जस्तो जहिल्यै पनि अटूट रुपमा स्मृतिवान भइरहनुपर्छ । खुम्च्याउने, तन्काउने, धल्कने आदि इत्यादि स-साना इरियापथहरुमा पनि अझ गहिरो र सुक्ष्म रुपमा भन्ने हो भने आँखा चिम्लेको, आँखा खोलेको देखि लिएर केहि पनि नछुटाइकन

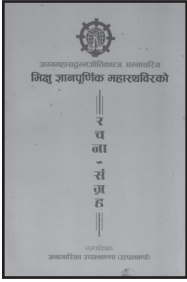
अटूट रुपमा, दृढ रुपमा समात्नको लागि पर्खेरै पनि मानसिक वीर्यसंगै ताकने स्वभाव पनि विद्यमान भई निरन्तर भाविता गर्न सकेमा मात्र उत्तम हुन्छ । ढिलासुस्ति गरिरह्यो भने हुँदैन । आरम्भण उत्पन्न भएर आउने समयमा यो के हो, कस्तो हो, किन आदि इत्यादि भनेर विचार गरिरह्यो भने गलत हुनजान्छ । एकैपल्ट स्वात्तै भाविता गरिहाल्नुपर्छ । स्मृति आरम्भणसंग नजिकिएको छ, स्थिर भइरह्यो भनेको छुन मात्रै छोएर स्थिर भइराखेको होइन । पानीमा हुंगा खसाल्ने बेलामा डुबेर गए जस्तै गरी स्मृति गहिरिएर गएको विषयलाई जान्न र बुझाउन चाहेकोले: “ओक्कन्तित्वा पवत्तति” भनी आज्ञा गर्नु भएको छ । जहिल्यै नै आरम्भणमा ढसेरै गयो भन्ने भान पर्ने अवस्था सम्म हुनु आवश्यक छ ।

त्यसरी भइरहनु पनि विस्तारै ढिलासुस्ती गरिरहने होइन । “पक्खन्दिता पवत्तति ।” पक्खन्दिता - वेगले दौडेर, पवत्तति - जहिले पनि उत्पन्न भइरह्यो । पक्खन्दिता भनी वेगले दौड्नेलाई भनिएको हो, सामान्य गतिले दौडिनेलाई भनिएको होइन । स्वाँ स्वाँ आउने गरी नै दौडिनु पर्ने ठाउँमा विस्तारै दौडिरह्यो भने कहाँ हुन्छ ?

अलिकति पनि खाली नहुने गरी:-

पहिल्यै देखि नै सत्तिपट्टान भावनाको प्रतिफल जानी बुझिएकोले यो धर्म यस्तो त्यस्तो सानोतिनो धर्म होइन, प्राप्त हुने प्रतिफल पनि अधिक नै रहेछ भनी श्रद्धा पनि वृद्धि भई ती प्रतिफलहरु पनि साँचै नै लाभ गरीलिन चाहेको तीब्र छन्द पनि भएको व्यक्तिले ध्यानकेन्द्रमा पुगेमा प्रयास गर्ने नै हुन्छ । सबभन्दा पहिले प्रारम्भिक वीर्य बनाएर प्रयास गर्दछ । विघ्नबाधा कठिनाईहरु संग सामना हुने अवस्थामा फेरी एकतह बढाएर प्रयास गर्दछ । गन्तव्य स्थानमा नपुगेसम्म पछ्याडि हत्दिन भनेर पनि उद्योग अभ्यास गर्दछ । त्यस्तो वीर्यवान व्यक्तिको एकतर्फ बाट पनि ताकने स्वभाव भइसकेकोले स्वतः नै चलाखपूर्ण बल भई भर्खरै उत्पन्न भएको, ताजा आरम्भणलाई अटूट रुपमै नजिकिएर पछि पछि जान सक्नेहुन्छ । आरम्भणमा दुबेरै गएजस्तै नै हुन्छ । गति पनि वृद्धि भएर आउँछ । त्यस्तो गतिले आरम्भणलाई समात्न सक्नुपर्छ, चाल पाउनुपर्छ । त्यसरी वेगले आरम्भणलाई अलिकता पनि खाली नहुने गरी भाविता गरिरहनुपर्छ । ♦

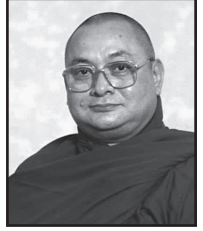
नेपाली अनुवादक : विमलो स्थविर

आजको युगमा बुद्धको सम्भना !

डा. भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर

अगममहापण्डित, अगमहासद्धम्मजोतिकधज, धम्माचरिय

हाम्रा अहिलेका ऐतिहासिक भगवान् गौतम बुद्ध बोधि प्रणिधान पछि चार असंख्य र एक लाख कल्पको समय विताई दश पारमिता दश उपपारमिता दश परमत्यपारमिताको हिसाबले ३० प्रकारका पारमिता गुणधर्महरु परिपूर्णगरी अहिले वर्तमान अवस्थामा प्रचलित बुद्धसम्बन्ध अनुसार आज भन्दा २६४२ वर्ष अगाडि वर्तमान नेपालको भौगोलिक स्थिति अनुसार नेपालको पश्चिमी तराई भागको लुम्बिनी शालोदचानमा भावीबुद्ध बोधिसत्व सिद्धार्थ वैशाखपूर्णिमाकै दिन जन्मनुभएको थियो । लुम्बिनीमा विद्यमान सम्राट अशोकको शिलास्तम्भमा कुँडिएको ब्राह्मीलिपीमा स्पष्ट शब्दमा भनिएको छ, “हिद बुधे जाते सक्यमुनीति”

लुम्बिनीगामे ॥ कपिलवस्तुका शाक्यराजा शुद्धोदन वहाँको पिताश्री हुनुहुन्थ्यो र महामाया देवी वहाँकी माताश्री । अनि महाप्रजापति गौतमी वहाँकी सानीआमा । बोधिसत्व जन्मेको सात दिन पछि महामायादेवी स्वर्ग भइन् । वहाँलाई सानीआमा महाप्रजापति गौतमीले आफ्नै दूध खुवाइ पालन-पालन गरी हुर्काएकी थिइन् ।

गृहत्याग गर्दा भन्ने डरले १६ वर्षको उमेरमा यशोधरादेवीसँग वहाँको विवाह सम्पन्न गरिदिएका थिए । २९ वर्षसम्म वहाँले सुखसयलको जीवन बिताउनुभएको थियो । वृद्ध, रोगी र मृतकको दृश्यले वहाँलाई गृहत्याग गर्न घचघच्यायो र भिक्षु श्रमणको दृश्यले यसलाई ठोस आधार प्रदान गर्यो । छोरो राहुल जन्मेकै दिनको मध्यरात वहाँले छन्न सारथीलाई साथ लिई कन्थक घोडाममा चढी आजभन्दा २६१३ वर्ष अघि महाभिनष्कमण गर्नुभयो । अनोमा नदीको तीरमा राजकीय जीवन परित्याग गरी श्रमणभेष धारण गर्नुभयो । तत्पश्चात् ज्ञानको खोजिमा आलारकालाम र उदकरामपुत्र जस्ता प्रत्यक्षदर्शी स्वानुभवी तपस्वीहरु कहाँ गई शीर्षस्थ ध्यान विधि लाभ गर्नुभयो । त्यो भन्दा माथिको ज्ञान दिलाउनसक्ने आचार्यहरु त्यसपछि वहाँले भेट्याउन सक्नुभएन र उरुवेलेवनमा रही ६ वर्षसम्म कठोर तपस्यामा तल्लीन हुनुभयो । शरीर मात्र जीर्ण शीर्ण भयो, वहाँले खोजेको ज्ञान लाभ भएन । तपस्याको निरर्थकतालाई बुझी वहाँले आफ्नै चिन्तन मननद्वारा मध्यममार्गको पत्ता लगाउनु भयो र त्यसैको माध्यमबाट वहाँले ३५ वर्षको उमेरमा वैशाख-पूर्णिमाको दिन प्रथमप्रहरमा पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञान मध्यमप्रहरमा दिव्यचक्षुज्ञान अथवा च्युति उपपत्तिज्ञान र अन्तिमप्रहरमा आश्रवक्षयज्ञान प्राप्त गरेर सर्वज्ञताज्ञानका

साथ अरहत्तमार्ग फलज्ञान नामक बोधिज्ञान लाभ पछि २६०७ वर्ष अधि सर्वज्ञबुद्ध हुनुभयो । सात सप्ताहसम्म बोधिवृक्ष वरीपरी विमुक्तिसुखको प्रत्यक्ष अनुभव गरेर विताउनुभयो ।

बुद्धत्व लाभको आठौं हप्तापछि बुद्धगयाबाट यात्रा प्रारम्भ गरी बाराणसीतिर लाग्नुभयो, आषाढ पूर्णिमाको दिन बाराणसीको नजिकको ऋषिपतन मृगदावनमा पञ्चभद्रवर्गीय, ब्राह्मण ऋषिहरुलाई पहिलो उपदेशको रूपमा धर्मचक्रप्रवर्तनसूत्रको उपदेश दिएर आफूले पाएको ज्ञानको अनुभव साक्षात् तवरले तिनीहरुलाई पनि गराउनुभयो । यही क्रमले ४५ वर्षसम्मको आफ्नो अमूल्य उपदेशहरुद्वारा देवादिमनुष्यहरुलाई स्वर्ग मोक्षमार्गको प्रदर्शन गर्नुहुँदै ८० वर्षको उमेरमा वहाँले मल्ल राजाहरुको शालवन कुशीनगरमा वैशाख-पूर्णिमाको दिन आजभन्दा २५६२ वर्ष अधि सम्पूर्ण संस्कारधर्म नाशवान हुन् भन्ने यथार्थतालाई प्रदर्शित गर्नुभई महापरिनिर्वाण प्राप्त गर्नुभयो ।

बुद्धका मौलिक उपदेशहरु सप्तत्रिंशत् बोधिपक्षिधर्मको रूपमा अद्यापि सुरक्षित छन् । ती हुन् - ४- स्मृतिप्रस्थान, ४-सम्यकप्रधान, ४-ऋषिपाद, ५-बल, ५-इन्द्रिय, ७-बोध्यङ्ग र ८-आर्यमार्ग । जसलाई आर्य अष्टाङ्गिकमार्ग अथवा मध्यमप्रतिपदा भन्दछ ।

४- स्मृतिप्रस्थान भनेको - कायानुपशयना वेदानुपशयना चित्तानुपशयना र धर्मानुपशयना हुन् ।

४- सम्यकप्रधान भनेको - अनुत्पन्न + पापक अकुशल धर्महरुलाई उत्पन्न हुन नदिन प्रयास गर्नु, उत्पन्न पापक अकुशल धर्महरु प्रहाण गर्न प्रयास गर्नु, अनुत्पन्न कुशलधर्म उत्पन्न गराउन र उत्पन्न कुशलधर्म अझ बढी अभिवृद्धिको निमित्त प्रयास गर्नु ।

४- ऋषिपादन भनेको - छन्द ऋषिपाद, वीर्य ऋषिपाद, चित्त ऋषिपाद र विमंश ऋषिपाद हुन् ।

५- बल भनेको- श्रद्धाबल, वीर्यबल, स्मृतिबल, समाधिबल र प्रज्ञाबल हुन् ।

५- इन्द्रिय भनेको- श्रद्धा इन्द्रिय, वीर्यइन्द्रिय,

स्मृतिइन्द्रिय, समाधिइन्द्रिय र प्रज्ञाइन्द्रिय हुन् ।

७- बोध्यङ्ग भनेको - स्मृतिसम्बोध्यङ्ग, धर्मविचयसम्बोध्यङ्ग, वीर्यसम्बोध्यङ्ग, प्रीतिसम्बोध्यङ्ग, प्रश्रब्धिसम्बोध्यङ्ग, समाधिसम्बोध्यङ्ग र उपेक्षासम्बोध्यङ्ग हुन् ।

८- आर्यमार्ग भनेको- सम्यक्-दृष्टि, सम्यक्-संकल्प, सम्यग्-वचन, सम्यक्-कर्मान्त, सम्यग्-आजीविका सम्यक्-स्मृति र सम्यक्-समाधि हुन् ।

दुःख-सत्य, दुःख-समुदयसत्य, दुःख-निरोधसत्य दुःख-निरोधगामिनिपटिपदा आर्यसत्य (मार्ग-सत्य) यी चार सत्यको यथार्थ सही एवं सम्यक्-ज्ञानलाई सम्यक्-दृष्टि भन्दछ ।

दुःख भनेको (१) जन्म हुनु (२) वृद्ध-वृद्धा हुनु (३) मरण हुनु (४) शोक-विलाप-शारीरिक पीडा-मानसिक पीडा हृदय जलन वा डाह (५) अप्रिय संयोग (६) प्रिय वियोग (७) इच्छालाई पूरा गर्न नसक्नु । विशेषतः जन्म, वृद्धवृद्धा हुनु, रोगी हुनु, मरण हुनु, शोक-विलाप शारीरिक र मानसिक पीडा खप्नु, हृदय जलन वा डाह भोग्न नपाए कति राम्रो भन्ने इच्छालाई पूरा गर्न नसक्नु । (८) संक्षेपमा पाँच उपादानस्कन्ध (धारण गर्नु) नै दुःख हुन् । उपादान- दरिलो पकड, सुदृढ रूपले समात्नु; मजबूत आशक्ति ।

५- उपादानस्कन्धहरु :- रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार र विज्ञान ।

समुदय भनेको तृष्णा

(१) कामतृष्णा (२) भवतृष्णा र (३) विभवतृष्णा निरोध भनेको तृष्णाको विल्कुल अभाव, निरोध, परित्याग पूर्णत आलय रहित अवस्था, निर्वाण ।

आर्यमार्ग भनेको : माथि उल्लेख भइसकेको छ । जसको संक्षिप्त व्याख्या अहिले यहाँ हुँदैछ ।

(२) सम्यक्संकल्प : नैष्कर्म्यसंकल्प, अव्यापादसंकल्प, अविहिंसासंकल्प ।

(३) सम्यग्वचन : मृषावाद (भूठ बोल्नु) पैशून्यवचन (चुगली गर्नु, कुरा काट्नु) पौरुषवचन (कडा बोलि, गालि गर्नु) सम्प्रलाप वचन (निरर्थक, बेमतलबको

कुरा गर्नु) बाट विरत रहनु ।

- (४) सम्यक्कर्मन्तः : प्राणीहिंसा, अदिन्नादान (चोरी गर्नु) काममिथ्याचार (व्यभिचार) गर्नुबाट विरत रहनु ।
- (५) सम्यग्आजीविका : जीवन निर्वाहको लागि माथि उल्लिखित ४- वाक्दुश्चरित्र ३-काय दुश्चरित्र यी ७ दुश्चरित्रहरूबाट विरत रहनु अथवा - सत्व, शस्त्र, मांस, विष, मादकपदार्थ बेचबिखनलाई मिथ्या आजीविका भन्दछ । त्यसबाट विरत रहनु ।
- (६) सम्यग्व्यायामः : १) अनुत्पन्न पापक अकुशलधर्म उत्पन्न हुन नदिन प्रयास; २) उत्पन्न पापक अकुशलधर्म प्रहाण गर्न प्रयास; ३) अनुत्पन्न कुशलधर्म उत्पन्न गराउन प्रयास र ४) उत्पन्न कुशलधर्म अभिवृद्धिको निमित्त प्रयास ।
- (७) सम्यक्स्मृतिः : कायानुपश्यना, वेदानुपश्यना, चित्तानुपश्यना र धर्मानुपश्यना, यी ४ धर्म माथि स्मृति ।
- (८) सम्यक्समाधिः : प्रथमध्यान, द्वितीयध्यान, तृतीयध्यान र चतुर्थध्यान प्राप्ति । यी आर्य अष्टांगिक मार्गको संक्षिप्त रूपरेखा शील, समाधि र प्रज्ञा ।
यसैलाई त्रिविधशिक्षा, त्रिविधशासन, त्रिविधदेशना, त्रिविधकथा, त्रिविधमार्गांग पनि भन्दछन् ।
त्रिविध सद्वर्त्म- परियत्ति, प्रतिपत्ति र प्रतिवेध ।

नेपालको बुद्धधर्म

नेपालमा अहिले प्रचलित बुद्ध-धर्म १) थेरवाद २) वज्रयान र ३) महायान

तर सामान्य रूपमा भन्नुपर्दा वज्रयान भित्र पनि तन्त्रयान, मन्त्रयान र सहजयान भनेर छुट्याउने प्रचलन पनि नभएको होइन । नेपालमा थेरवादको पुनर्जागरण भएको समय ६५-७० वर्ष जति भइसकेको छ ।

खास रूपमा नेपाली बौद्धहरूको सोचाइ अनुसार वज्रयानलाई नै नेपालको पुरातन बुद्ध-धर्म भन्ने मान्यता छ ।

महायान भन्दा विशेषतः तिब्बती परम्परा अनुसार

चल्ने बौद्धहरूलाई निर्देशित गरेको देखापर्दछ ।

यी तीनै परम्परालाई नेपाली बौद्ध श्रद्धालुहरूले आफ्नो धर्मको रूपमा स्वीकारी मान्दै आइरहेको पाइन्छ ।

आफ्ना बौद्ध संस्कार सम्बन्धी कुनै पनि क्रियाकलाप मनाउनुपर्दा यी तीनैलाई निम्त्याई कार्यसिद्ध गर्ने परम्परा अधि सदै गइरहेको छ । यसमा कुनै किसिमको बाधा अर्चना देखापरेको पाइँदैन । सामञ्जस्यता कायम भइरहेको छ । सहिष्णुता र सहानुभूतिपूर्ण ढंगले तीनै समूहको काम निर्विघ्न सम्पादन भइरहेको छ । आ-आफ्नो मूल्य र मान्यता अनुरूप चलिरहेको छ ।

ध्यानभावनाको क्षेत्रतिर दृष्टि दिएर भन्नुपर्दा तीनै परम्परामा कुनै किसिमको विभेद देखा परेको पाइँदैन । विशेषतः विपश्यना भावनाको क्षेत्रमा ।

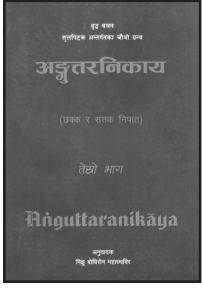
हाल नेपालमा विपश्यना ध्यानकेन्द्र दुइवटा छन्; एउटा अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध भावना केन्द्र, शंखमोल र अर्को धर्मश्रृंग विपश्यना केन्द्र, बुढानीलकण्ठ ।

यी दुवै केन्द्रहरूमा तीन परम्पराका साधक साधिकाहरू मेलमिलापका साथ सहभागी भई साधनामा जुटेका छन् । भावनाका र रसास्वाद पाइराखेका छन् । कुनै प्रकारको मत भिन्नता देखापरेको छैन । खुशीको कुरा त अन्य अन्य धर्मावलम्बीहरू पनि यसमा भन् भन् सम्मिलित हुँदै गइरहेका नै छन् ।

यो त अति नै राम्रो प्रेरणास्त्रद र उत्साहजनक वातावरण नै भन्नुपरेको छ । यसबाट बौद्ध एकताको र धर्म एकताको आभास भल्किदै गइरहेको छ । यस भावनालाई जीवित राखिराख्नु नितान्त आवश्यक छ । जसबाट धर्ममा उकीकरण र सौहार्द्रताको भावना प्रस्फुटित भइरहने छ । नेपाली बौद्धहरूको सुदृढिकरण पनि यसैबाट हुनसक्दछ । नेपालमा धार्मिक सहिष्णुता छ भन्ने पनि यसले मद्दत पुऱ्याइरहने छ । टेवा मिल्ने छ ।

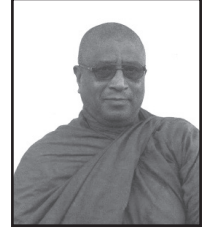
भवतु सब्वमंगलं ।

अङ्गुत्तरनिकाय

भिक्षु बोधिसेन महास्थविर
अनुवादक

३. पठममरणस्सतिसुत्तं

७३. एकसमय भगवान् नातिकस्थित गिञ्जकामा वस्नुहुन्थ्यो । त्यसवेला भगवान्ले भिक्षुहरुलाई सम्बोधन गर्नुभयो- “भिक्षुहो !” “भदन्त !” भनी ती भिक्षुहरुले प्रत्युत्तर दिए । भगवान्ले यसरी भन्नुभयो- “भिक्षुहो !” मरणानुस्मृतिको भावना गर्दा, वृद्धि गर्दा महाफल तथा महाशुभपरिणामी हुन्छ, अमृत (निर्वाण) लाभी हुन्छ तथा अमृत लाभी हुन्छ । भिक्षुहो ! के तिमीहरु मरणानुस्मृतिको भावना गर्छौ ?”

यसरी सोध्नु हुँदा कोही एकजना भिक्षुले भगवान्लाई यसरी भन्यो- “भन्ते ! मैले मरणानुस्मृतिको भावना गरिरहेको छु ।” “भिक्षु ! मरणानुस्मृतिको भावना तिमीले कसरी गर्छौ ?” “भन्ते ! यहाँ मैले यसरी सोच्छु- ‘अहो ! यदि म एक रात र दिन मात्र बाँचे भगवान्को अनुशासनलाई म भित्री मनले पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भन्ते ! यसरी मैले मरणानुस्मृतिको भावनामा गर्छु ।”

अर्को एकजना भिक्षुले भगवान्लाई यसरी भन्यो- “भन्ते ! मैले पनि मरणानुस्मृतिको भावना गरिरहेको छु ।” “भिक्षु ! त्यसो भए मरणानुस्मृतिको भावना तिमीले कसरी गर्छौ ?” “भन्ते ! यहाँ मैले यसरी सोच्छु- ‘अहो ! यदि म यहाँ एक दिन मात्र बाँचे भगवान्को अनुशासनलाई म भित्री मनले पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भन्ते ! यसरी मरणानुस्मृतिको भावना गर्छु ।”

अर्को एकजना भिक्षुले भगवान्लाई यसरी भन्यो- “भन्ते ! मैले पनि मरणानुस्मृतिको भावना गरिरहेको छु ।” “भिक्षु ! त्यसोभए मरणानुस्मृतिको भावना तिमीले कसरी गर्छौ ?” “भन्ते ! मैले यसरी सोच्छु- ‘अहो ! यदि म यहाँ आधा दिन मात्र बाँचे भगवान्को अनुशासनलाई म भित्री मनले पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भन्ते ! यसरी मरणानुस्मृतिको भावना गर्छु ।”

अर्को एकजना भिक्षुले भगवान्लाई यसरी भन्यो- “भन्ते ! मैले पनि मरणानुस्मृतिको भावना गरिरहेको छु ।” “भिक्षु ! मरणानुस्मृतिको भावना तिमीले कसरी गर्छौ ?” “भन्ते ! मैले यसरी सोच्छु- ‘अहो ! मैले यहाँ जुन भोजन गर्ने समय हो, त्यस समयावधिसम्म यदी बाँचेमा म भित्री मनले भगवान्को अनुशासन पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भन्ते ! यसरी मरणानुस्मृतिको भावना गर्छु ।”

अर्को एकजना भिक्षुले भगवान्लाई यसरी भन्यो- “भन्ते ! मैले पनि मरणानुस्मृतिको भावना गरिरहेको छु ।” “भिक्षु ! मरणानुस्मृतिको भावना तिमीले कसरी गर्छौ ?” “भन्ते ! मैले यसरी सोच्छु- ‘अहो ! मैले यहाँ जुन आधा भोजन गर्ने समय हो, त्यस समयावधिसम्म यदी बाँचेमा म भित्री मनले भगवान्को अनुशासन पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भन्ते ! यसरी मरणानुस्मृतिको भावना गर्छु ।”

अर्को एकजना भिक्षुले भगवान्लाई यसरी भन्यो- “भन्ते ! मैले पनि मरणानुस्मृतिको भावना गरिरहेको छु ।” “भिक्षु ! त्यसोभए मरणानुस्मृतिको भावना तिमीले कसरी गरिरहेका छौ ?” “भन्ते ! मैले यसरी सोच्छु- ‘अहो ! यहाँ मैले जुन चार पाँच गाँस भोजन गर्ने समय हो, त्यस समयावधिसम्म यदि बाँचेमा म भित्री मनले भगवान्को अनुशासन पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भन्ते ! यसरी मरणानुस्मृतिको भावना गर्छु ।”

अर्को एकजना भिक्षुले भगवान्लाई यसरी भन्यो- “भन्ते ! मैले पनि मरणानुस्मृतिको भावना गरिरहेको छु ।” “भिक्षु ! त्यसोभए मरणानुस्मृतिको भावना तिमीले कसरी गर्छौ ?” “भन्ते ! मैले यसरी सोच्छु- ‘अहो ! यहाँ मैले जुन एक गाँस भोजन गर्ने समय हो, त्यस समयावधिसम्म यदि बाँचेमा म भित्री मनले भगवान्को अनुशासन पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भन्ते ! यसरी

मरणानुस्मृतिको भावना गर्छु ।”

अर्को एकजना भिक्षुले भगवानलाई यसरी भन्यो-
“भन्ते ! मैले पनि मरणानुस्मृतिको भावना गरिरहेको छु ।”
“भिक्षु ! त्यसोभए मरणानुस्मृतिको भावना तिमीले कसरी
गरिरहेका छौं ?” “भन्ते ! यहाँ मलाई यस्तो लाग्छ कि-
‘ अहो ! यहाँ मैले जुन साँस लिने र छोड्ने समय हो, त्यस
समयावधिसम्म यदि बाँचेमा म भित्री मनले भगवानको
अनुशासन पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’
भन्ते ! यसरी मरणानुस्मृतिको भावना गर्छु ।”

यसरी भनेपछि, भगवानले ती भिक्षुहरूलाई
भन्नुभयो- “भिक्षुहो ! जो भिक्षुले ‘अहो ! यदि म एक रात
र एक दिन बाँचेमा म भित्री मनले भगवानको अनुशासन
पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भिक्षुहो !
जो भिक्षुले यसरी मरणानुस्मृतिको भावना गर्छ- ‘अहो ! यदी
म एक दिन बाँचेमा म भित्री मनले भगवानको अनुशासन
पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भिक्षुहो !
जो भिक्षुले यसरी मरणानुस्मृतिको भावना गर्छ- ‘अहो ! यदी
म आधा दिन बाँचेमा म भित्री मनले भगवानको अनुशासन
पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भिक्षुहो
! जो भिक्षुले यसरी मरणानुस्मृतिको भावना गर्छ- अहो !
मैले जुन भोजन गर्ने समय हो, त्यस समयावधिसम्म यदि
बाँचेमा म भित्री मनले भगवानको अनुशासन पालन गर्छु ।”

यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भिक्षुहो ! जो भिक्षुले
यसरी मरणानुस्मृतिको भावना गर्छ- अहो ! मैले जुन आधा
भोजन गर्ने समय हो, त्यस समयावधिसम्म यदि बाँचेमा म
भित्री मनले भगवानको अनुशासन पालन गर्छु । यसबाट
मलाई धेरै उपकार हुन्छ । भिक्षुहो ! जो भिक्षुले यसरी
मरणानुस्मृतिको भावना गर्छ- अहो ! मैले जुन चार-पाँच
गाँस भोजन गर्ने समय हो, त्यस समयावधिसम्म यदि
बाँचेमा म भित्री मनले भगवानको अनुशासन पालन गर्छु ।
यसबाट मलाई धेरै उपकार हुन्छ ।’ भिक्षुहो ! यसैलाई
भनिन्छ- भिक्षुहरू प्रमादी भई विचरण गर्ने अनि आश्रव
क्षय गर्न उग्रताकासाथ मरणानुस्मृतिमा लाग्न नसकेका ।”

“भिक्षु हो ! जो भिक्षुले यसरी मरणानुस्मृतिको
भावना गर्छ- अहो ! जुन एक गाँस भोजन गर्ने समय
हो, त्यस समयावधिसम्म यदि बाँचेमा म भित्री मनले
भगवानको अनुशासन पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै
उपकार हुन्छ ।’ भिक्षुहो ! जो भिक्षुले यसरी मरणानुस्मृतिको
भावना गर्छ- अहो ! मैले जुन साँस लिने र साँस छोड्ने
समय हो, त्यस समयावधिसम्म यदि बाँचेमा म भित्री मनले
भगवानको अनुशासन पालन गर्छु । यसबाट मलाई धेरै
उपकार हुन्छ ।’ भिक्षुहो ! यसैलाई भनिन्छ- भिक्षुहरू अप्रमादी
भइकन आश्रव क्षय गर्न तीक्ष्णताकासाथ मरणानुस्मृतिको
भावना गर्ने । “त्यसैले भिक्षुहो ! यस्तो शिक्षा लिनुपर्छ- ‘

**सबै उमेर समूहका व्यक्तिहरूका लागि आवश्यक सर्ट, टि-सर्ट, जिन्स पाइन्ट,
पाइन्ट लगायतका लत्ता कपडाहरूको लागि हामीलाई सम्झनुहोस् ।**

न्यू ताम्राकार हाउस
भोटाहिटी - २७, काठमाडौं, फोन : ४२४८८२७

अप्रमादी भई बस्छु अनि आश्रव क्षय गर्न तीक्ष्णताकासाथ मरणानुस्मृतिको भावना गर्छु ।' भिक्षुहो ! तिमीहरुले यसरी नै शिक्षा लिनुपर्छ ।"

४. दुतियमरणस्सतिसुत्तं

७४. एक समय भगवान नातिकस्थित गिञ्जकामा बस्नुहुन्थ्यो । त्यस समय भगवानले भिक्षुहरुलाई सम्बोधन गर्नुभयो-भिक्षुहो ! मरणानुस्मृतिको भावना गर्दा, वृद्धि गर्दा महाफल तथा महाशुभपरिणामी हुन्छ, अमृत (निर्वाण) लाभी हुन्छ तथा अमृत लाभको निम्ति हुन्छ ।

"भिक्षुहो ! कसरी मरणानुस्मृति भावना गर्दा, वृद्धि गर्दा महाफलदायी, महाशुभपरिणामी, अमृत लाभी तथा अमृत लाभको निम्ति हुन्छ ? "भिक्षुहो ! यहाँ भिक्षुले दिन बितेपछि, रातको शुरुवात हुँदा यसरी विचार गर्छ- 'मेरो मृत्युका कारण धेरै छन् । मलाई साँपले डस्न सक्छ, मलाई विच्छीले डस्न सक्छ, मलाई शतपद भएकाले डस्न सक्छ, त्यसबाट मेरो मृत्यु हुनसक्छ । यो मेरो निम्ति (निर्वाण मार्गमा लाग्न) बाधक हो । म चिप्लेर लड्न सक्छ, भोजन गर्दा अपच हुनसक्छ, पित्त प्रकुपित हुनसक्छ, कफ प्रकुपित हुनसक्छ, मेरो शरीरमा रहेको वायु प्रकुपित भई छुराले काटे भैं हुनसक्छ, म माथि मनुष्यले पनि आक्रमण गर्नसक्छ अनि अमनुष्यले पनि आक्रमण गर्नसक्छ । त्यसबाट मेरो मृत्यु हुनसक्छ, यो मेरो निम्ति बाधक हो ।' त्यसैले, भिक्षुहो ! यसप्रकारले प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्छ- 'मसँग पापरूपी अकुशल कर्म छ तथा विनष्ट भएको छैन । म रातमा मरें भने मेरो निम्ति यो बाधक हुन्छ ।"

"भिक्षुहो ! यदि भिक्षुले प्रत्यवेक्षण गर्दा यसरी थाहा पाउँछ कि- 'मसँग पापरूपी अकुशल कर्म छ, विनष्ट भएको छैन, म रातमा मरें भने मेरो निम्ति यो बाधक हो ।' त्यसैले भिक्षु हो ! भिक्षुले त्यो अकुशल पाप कर्म छोड्न प्रबल इच्छा, प्रयत्न, उत्साह, उमङ्ग, जाँगर र स्मृतिपूर्वक सजगता अपनाउनु पर्छ ।

"जस्तै कि, भिक्षुहो ! (लगाएको) लुगामा वा शीरमा आगो लाग्दा आगो निभाउन प्रबल इच्छा, प्रयत्न, उत्साह, उमङ्ग, जाँगर तथा स्मृति र सजगता अपनाउनु पर्छ । यसरी नै, भिक्षुहो ! त्यो भिक्षुले पनि त्यस प्रकारका पाप अकुशल कर्मलाई छोड्न प्रबल इच्छा, उमङ्ग, जाँगर र स्मृतिपूर्वक सजगता अपनाउनु पर्छ ।

"भिक्षुहो ! यदि भिक्षुले प्रत्यवेक्षण गर्दा यसरी थाहा पाउँछ कि- 'मबाट पापरूपी अकुशल (पाप) कर्म भएको

छैन तर नाश पनि भएको छैन । म रातमा मरें भने मेरो निम्ति यो बाधक हो ।' त्यसैले, भिक्षुहो ! दिन-रात कुशल कर्मी भई, त्यसैमा प्रीतिद्वारा युक्त भई प्रमुदित हुनु पर्छ ।

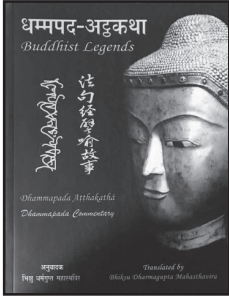
"भिक्षुहो ! यहाँ भिक्षुले रात बितेपछि, बिहानीको सुरुवात हुँदा यस्तो विचार गर्नुपर्छ- 'मेरो मृत्युका कारण धेरै छन् । मलाई साँपले डस्न सक्छ, मलाई विच्छीले डस्न सक्छ, मलाई शतपद भएकाले डस्न सक्छ, र त्यसबाट मेरो मृत्यु हुनसक्छ । यो मेरो निम्ति (निर्वाण मार्गको निम्ति) बाधक हो । म चिप्लेर लड्न सक्छ, भोजन गर्दा अपच हुनसक्छ, पित्त प्रकुपित हुनसक्छ, कफ प्रकुपित हुनसक्छ, मेरो शरीरमा रहेको वायु प्रकुपित भई छुराले काटे भैं हुनसक्छ, म माथि मनुष्यले पनि आक्रमण गर्न सक्छ, अमनुष्यले पनि आक्रमण गर्न सक्छ र त्यसबाट मेरो मृत्यु हुनसक्छ । मेरो निम्ति यो बाधक हो ।' त्यसैले, भिक्षुहो ! यसप्रकारले प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्छ- 'मसँग पापरूपी अकुशल कर्म छ तथा नाश भएको छैन । यदि म दिनमा मरें भने मेरो निम्ति यो बाधक हो ।"

"भिक्षुहो ! यदि भिक्षुले प्रत्यवेक्षण गर्दा यसरी थाहा पाउँछ कि- 'मसँग पापरूपी अकुशल कर्म छ तथा विनष्ट भएको छैन, म दिनमा मरें भने मेरो निम्ति यो बाधक हो ।' त्यसैले भिक्षुहो ! भिक्षुले त्यो अकुशल पाप कर्म छोड्न प्रबल इच्छा, प्रयत्न, उत्साह, उमङ्ग, जाँगर र स्मृतिपूर्वक सजगता अपनाउनु पर्छ ।

"जस्तै कि, भिक्षुहो ! (लगाएको) लुगामा वा शीरमा आगो लाग्दा, आगो निभाउन प्रबल इच्छा, उत्साह, उमङ्ग, प्रयत्न, स्मृति र सजगता अपनाउनु पर्छ । यसरी नै भिक्षु हो ! त्यो भिक्षुले पनि त्यसप्रकारका पाप अकुशल कर्मलाई छोड्न प्रबल इच्छा, प्रयत्न, उत्साह, उमङ्ग, जागर र स्मृतिपूर्वक सजगता अपनाउनु पर्छ ।

"भिक्षुहो ! यदि भिक्षुले प्रत्यवेक्षण गर्दा यसरी थाहा पाउँछ कि- 'मबाट पापरूपी अकुशल कर्म भएको छैन तर विनष्ट पनि गर्न सकेको छैन । म दिनमा मरें भने मेरो निम्ति यो बाधक हो ।' त्यसैले, भिक्षुहो ! दिन-रात कुशल कर्मी भई, त्यसैमा प्रीतिद्वारा युक्त भई प्रमुदित हुनु पर्छ । भिक्षुहो ! यसरी नै मरणानुस्मृतिको भावना गर्दा, वृद्धि गर्दा महाफल तथा महाशुभपरिणामी हुन्छ, अमृत लाभी हुन्छ तथा अमृत लाभको निम्ति हुन्छ ।"

♦

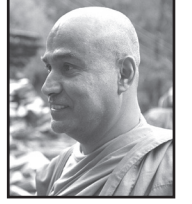

१. यमकवर्ग

३. तिष्यस्थविरया खँ

भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर

अनुवादक
सुनाकोठी, यल

“जित व्वःविल.....” धयागु थुगु धर्मदेशना शास्ता जेतवनय् च्वनाः विज्यानाच्चंबले तिष्य स्थविरया कारण्यु आज्ञा जुया विज्यात ।

उम्ह आयुष्मान् तिष्यस्थविर भगवान् बुद्धया बौया तताया काय् खः, बुरा जुइका प्रव्रजित जुया, बुद्धपिन्त उत्पन्न जूगु लाभसत्कार परिभोग यायां ग्वारामारा जुइक ल्हवंकाः ल्वाकःबुकः जुइक चीवरं पुनाः प्राययानाः विहारया दथुइ उपस्थानशालाय् फयेतुना च्वनीगु जुयाच्वन । तथागतयात दर्शनयाये धकाः वइपिं आगन्तुक भिक्षुपिसं वयात खनाः “छम्ह तःधंम्ह महास्थविर जुइ” धकाः मतिइ तयाः वयाथाय् लिक्क वनाः व्रत (यायेमाःगु सेवा) न्यनीगु जुयाच्वन, तुति तिया विइगु आदि न्यनीगु जुयाच्वन । वं सुंक च्वनी । अले वयात छम्ह ल्यायेम्ह भिक्षुं “छःपिं गुलि वर्षावास दत ?” धकाः न्यनेवं “जि वर्षावास मदु, बुरा जुइका प्रव्रजित जुयाम्ह खः” धकाः धायेवं, “आवुसो, दुर्विनीतम्ह बुरा, थःगु प्रमाण मस्यूम्ह खः, थुलिमछि महास्थविरपिन्त खनाः नं उचित व्यवहार जक हे मयाम्ह छ खः, वर्षावास न्यनं नं सुंक च्वनीम्ह छ खः, लाजसरम तकं छके मदु” धकाः ल्लाःतं दाल । वं क्षत्रीय अभिमान पिकया “छिपिं सुयाथाय् वयापिं ?” धकाः न्यनेवं “शास्ताया थाय्” धकाः धायेवं “जि ‘सु’ धकाः छिमिसं विचाःयानाः, छिमिगु हा हे त्वाथला विइ जिं” धकाः धया ख्वख्वं दुःखी जुया मनसुख मदयेका शास्तायाथाय् वन । अले वयात शास्ता “तिष्य, छन्त छु जुल, दुःखीजुया मनसुख मदयेका, मिखाय् ख्ववि तयाः (ख्वविलु ख्वालं) ख्वख्वं वयागु खः ?” धकाः न्यनाविज्यात । इपिं भिक्षुपिं नं “थ्वं वनाः छुं मखूगु उजुर याइ” धकाः वनापं हे वनाः शास्तायात वन्दना यानाः छ्खेलिक्क फयेतुल । वयाके शास्तां न्यनेवं “थुपिं भिक्षुपिसं जित व्वःवियाच्वन” धकाः धाल । “छ गन फयेतुना च्वनागु ले ?” “विहारया दथुइ उपस्थानशालाय्, भन्ते ।” “थुपिं भिक्षुपिं वयाच्वंगु छं खनाः ला ?” “खः, खनाः, भन्ते ।” “छु छ दना इमित लँस्व वनेगु यानाः ला ?” “मयानाः, भन्ते ।” “परिस्कार ज्वने

माःला धकाः न्यना ला ?” “मन्यना, भन्ते ?” “व्रत वा लः त्वने माःला धकाः न्यना ला ?” “मन्यना, भन्ते ।” “आसन पितहया अभिवादन यानाः तुति तिया विइगु यानाः ला ?” “मयानाः, भन्ते ।” “तिष्य, वृद्धपिं भिक्षुपिसं फुक्क थ्व व्रत (सेवा) याये माः, थ्व व्रत मयायेवं विहारया दथुइ फयेतुइत उचित मजु (मलो), छंगु हे दोष खः, थुपिं भिक्षुपिके क्षमा प्वं ।” “थुमिसं जित, भन्ते, व्वःविल, जिं थुमिके क्षमा प्वनेमखु ।” “तिष्य, थये याये मते, छंगु हे दोष खः, थुमिके क्षमा प्वं ।” “क्षमा प्वनेमखु, भन्ते ।”

अले शास्तां, “थ्व धया खँ न्यनी मखुम्ह खः, भन्ते” धकाः भिक्षुपिसं धायेवं “भिक्षुपिं, आः जक धया खँ न्यनी मखुम्ह मजुसे, न्हापा नं थ्व धया खँ मन्यंम्ह हे खः” धकाः धया विज्यानाः “आः थुम्ह, भन्ते, धया खँ न्यनी मखुम्ह धकाः जिमिसं सिल, न्हापा थ्वं छु यात ?” धकाः न्यनेवं “अथेसा, भिक्षुपिं, न्यं” धकाः धया विज्यानाः न्हापाया खँ न्हचःथना विज्यात ।

न्हापा वाराणसी वाराणसि जुजुं राज्य यानाःच्वंगु इलय् देविल धयाम्ह तपस्वी च्याला च्वापुगुंइ च्वना चि व पाउँसवाः नयेया नितिं प्यला शहरया आधार कया च्वनेगु इच्छा जुयाः च्वापु गुंपाखें वयाः शहरया ध्वाखाय् मस्तेत खनाः न्यन - “थ्व शहरय् थ्यंकवपिं प्रव्रजितपिं गन च्वनीगु खः ?” “कुम्हाःया शालाय् भन्ते ।” तपस्वी कुम्हाया शालाय् वना, लुखाय् च्वना “यदि छन्त, हे भाग्यवान, भ्यातु मजुसा, छचा शालाय् च्वने दुसा ज्यू” धकाः धाल । कुम्हानं “जि चान्हय् शालाय् ज्या मदु, तधंगु शाला खः, सुखपूर्वक च्वना विज्याहुं, भन्ते” धकाः शाला लःल्हाना विल । व दुहाँवनाः फयेतुवं मेम्ह नं नारद धयाम्ह तपस्वी च्वापु गुंपाखें वयाः कुम्हाःयाके छचा वासच्वनेत प्वन । कुम्हानं “न्हापां वम्ह थ्वनापं मिलेजुया नापं च्वनेगु इच्छा जुइला मजुइला, थः मुक्त जुइ” धकाः विचाःयानाः “यदि, भन्ते, न्हापां वःम्हसिया यःसा, वया इच्छाकथं च्वना विज्याहुं” धकाः विन्ति यात । व वयाथाय् वनाः “यदि आचार्य छःपिन्त, भ्यातु मजुसा, जि

नं थन छचा च्वनेदुसा ज्यू” धका: फ्वन । “त:धंगु शाला ख:; दुहाँवना: छखेलिक्क च्व” धका: धायेवं दुहाँवना: न्ह्य: दुहाँवम्ह देविलया लिउँने फयेतुल । निम्हं खँलाबला याना: गोतुल ।

घनेगु इलय नारदं देविल गोतुगु थाय व लुखा विचा: याना गोतुल । उम्ह देविल गोतुबलय थ: गोतुलेगु थासय गोमतूसे लुखाया दथुइ व्यथां गोतुल । नारद चान्हय पिहाँवबले वया जटाय न्हुल । “सु जित न्ह्या वंम्ह ?” धका: धायेवं, “आचार्य, जि ख:” धका: धाल । “ठग जटिल, गुं वया जिगु जटाय न्ह्या मखा ?” “आचार्य, छ:पि थन गोतुला च्वंगु मसिल, क्षमा याना: विज्याहुँ, जित” धका: धया, व हायेक हायेक हे पिने पिहाँवन । उम्ह देविलं “थ्व दुहाँवइबले जित (हानं) न्हइ” धका: तुतिया थाय छयं लाका: हिला गोतुल । नारद नं दुहाँव:बले “जिं न्हापां आचार्ययात न्ह्या, आ: वया तुतिपाखें दुहाँवने” धका: विचा:याना वंबले ग:पतय न्हुल । “थ्व सु ख: ?” धका: धायेवं “जि, आचार्य” धका: धया “ठग जटिल, न्हापां जिगु जटाय न्ह्या वना, आ: छं ग:पतय न्ह्यावन, छन्त शराप विइ” धका: धायेवं, “आचार्य, जिगु दोष मदु, जिं छ:पि थथे गोतुला च्वंगु मसिल, ‘न्हापां जिं अपराध यायेलात, आ: तुतिपाखें दुहाँवने’ धका: जि दुहाँ वयागु ख:, क्षमा याना: विज्याहुँ, जित” धका: धाल । “ठग जटिल, छन्त जिं शराप विइ ।” “थथे याना: विज्याये मते, आचार्य,” धका: धाल । वं वया वचं यात स्वीकार मया:से-

“द्व:छि रश्मि दुम्ह सखि तेज दुम्ह, अन्धकार नाश याइम्ह । सुथे सुर्छो लुया वयेवं, छचं छंगु न्हयक् दलेमा ॥”-

धका: वयात शराप हे बिल । नारदं, “आचार्य, जिगु दोष मदु धका: धायेक धायेक हेछ:पिसं शराप बिल, गुम्हसिया दोष दु, वया छचं कुदलेमा, निर्दोषम्हसिया मखु” धका: धया -

“द्व:छि रश्मी दुम्ह सखि तेज दुम्ह, अन्धकार नाश याइम्ह । सुथे सुर्छो लुया वयेवं, छचं छंगु न्हयक् दलेमा ॥”

धका: शराप बिल । व महानुभावम्ह न्हापाया पीगू लिपाया पीगू कल्पयाना: चयेगू कल्पयात स्मरण याये फुम्ह ख: । उकिं “सुया घोने अभिशराप लाइ” धका: विचा: याना: स्व:बले “आचार्यया” धका: सिइका वयाप्रति अनुकम्पाया (करुणाया) कारणं ऋद्धिबलं सुर्छो लुइगुयात पन ।

शहरवासीपिं सुर्छो मलुइवं राजद्वारय वना:, “महाराज, छ:पिनि राज्य याना: च्वंगु इलय सुर्छो मलुल, सुर्छो जिमित लुइका व्यु” धका: हा:वन । जुजुं थ:गु कायकर्मादि स्वस्वं छुं

नं अनुचितगु मखना:, “छुया कारणं जुलजुइ” धका: विचा: याना “प्रब्रजितपिनिगु विवादया कारणं जुइमा” धका: शंका यायां “छु थ्व नगरय प्रब्रजितपिं दुला ?” धका: न्यन ।

“म्हग: सन्ध्या इलय कुम्हाया शालाय वपिं दु, महाराज,” धका: धायेवं उगु क्षणय हे जुजुं मत ज्वना: अन वना: नारदयात वन्दना याना: छखेलिक्क फयेतुना धाल - “ज्यात थप जुल, जम्बुद्वीपया नारद ! ।

छु कारणं लोकय अन्धकार जुल, उगु जिं न्यनागु यात कना विज्याहुँ ॥”

नारदं फुक्कं उगु सुचं कना: थ्व कारणं जित थ्वं अभिशराप बिल, अले जिं “जिगु दोष मदु, सुया दोष दु, वया हे घोने अभिशराप लायेमा:” धका: धया अभिशराप बिया । अभिशराप बिया हानं “सुया घोने अभिशराप लाइ” धका: स्वयाबले “सुर्छो लुया वयेवं, आचार्यया छचं न्हयक् दली” धका: खना: वयाप्रति अनुकम्पाया कारणं सुर्छो लुइके मवियागु ख: धका: धाल । “छु या:सा, भन्ते, अन्तराय जुइमखु ।” “यदि जिके क्षमा फ्वन धा:सा, जुइमखु ।” “अथेसा क्षमा फ्वं” धका: धायेवं “महाराज, थ्वं जिगु जटाय व ग:पतय न्हुल । जिं थ्व ठग जटिलयाके क्षमा फ्वने मखु” धका: धाल । “क्षमा फ्वं, भन्ते, थथे याना: विज्याये मते ।” “क्षमा फ्वने मखु” धका: धाल । “छंगु छचं न्हयक् दली” धका: धालंनं “क्षमा मफ्वन । अले वयात जुजुं “छं थ:गु इच्छां क्षमा फ्वनी मखुत” धका: ल्हा:तुति ग:पतय ज्वंके बिया नारदया पादमूलय भोस्सुकल । नारदं नं “दना विज्याहुँ, आचार्य, छ:पिन्त क्षमा जुल” धका: धया, “महाराज, थ्वं मननिसें क्षमा फ्वंगु मखु, शहरं तापा: मजगू थासय छगू पुखू दु, अन वया छचंनय चाग्वारा तया: ग:पतक लखय थुं” धका: धाल ।

जुजुं अथे हे याके बिल । नारदं देविलयात स:ता, “आचार्य, जिं ऋद्धिं तोतेवं सुर्छोया निभा लुइवं लखय लुकुबिना वना: मेगु थासं थहाँवया विस्सुँ हुँ ।”

“वयात सुर्छोया किरणं कयेवं हे चाग्वार न्हयक् दल, व लुकुबिना वना: मेगु थासं विस्सुंवन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्य:थना: “भिक्षुपिं, उबले जुजु आनन्द जुल, देविल तिष्य, नारद जि हे ख: धका: आज्ञा जुया विज्यात । थथे थ्व उबले नं धया खँ मन्यम्ह हे ख:” धका: आज्ञाजुया विज्याना: तिष्य स्थविरयात स:ता, “तिष्य, भिक्षु धयाम्हं ‘फलनाम्हसिनं जित व्व:बिल (अपमान यात, आक्रोश यात), फलनाम्हसिनं दाल (प्रहार यात), फलनाम्हसिनं त्याकल, फलनाम्हसिनं जिगु सामान वस्तु

यंकल' धका: बिचा: याइम्हसिया वैरभाव धयागु शान्त जुइमखु, थथे मनय् मतम्हसिया हे जक शान्त जुइ" धका: आज्ञा जुया बिज्याना: थुपिं गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

३. अक्कोच्छिं मं अवधि मं, अजिनि मं अहासि मे ।
ये च तं उपनयहन्ति, वेरं तेसं न सम्मति ॥

३. "जित दाल, जित त्याकल (बुकल), जिगु लाका यंकल ।
गुम्हसियन उगु खँ मनय् तयातइ, (इमिगु) उमिगु वैरभाव
शान्त जुइमखु ॥

४. अक्कोच्छिं मं अवधि मं, अजिनि मं अहासि मे ।
ये च तं नुपयहन्ति, वेरं तेसूपसम्मति ॥

४. "जित ब्व:बिल, जित दाल, जित त्याकल, जिगु यंकल ।
गुम्हसिया उगु खँ मनय् तया: तइमखु, उमिगु वैरभाव
शान्त जुइ ॥

अन गाथाय् ब्व:बिल धयागु आक्रोश यात धा:गु
ख: । दाल धयागु प्रहार यात धा:गु ख: । त्याकल धयागु
घुस नया साक्षि च्वना: मखुगुकथं, वादप्रतिवाद याना: बा
यायेमा:गु स्वया अप्व: जुइक याना: त्याकीगु यात धा:गु
ख: । जिगु यंकल धयागु जिंके च्वंगु पात्रादि छुं नं वस्तुत

लाका: यंकल धा:गु ख: । गुम्हसियन उगु धयागु सुं गुम्ह
देवतापिसं, मनूतय्सं, गृहस्थीपिसं वा प्रव्रजितपिसं वयात
"जित ब्व:बिल" धका: क्रोधादि विषययात कया गाडाया
धुर थें चिनातइगु ख:, ध्वग्गीपिं न्यात आदियात थें घायें
आदिं हानं हानं चिना तया: तइगु ख: । इमिगु थ:के उत्पन्न
जूगु वैरभाव शान्त जुइमखु धयागु मदया वनीमखु धा:गु
ख: । गुम्हसिया उगु खँ मनय् तया: तइमखु धयागु होस
मदया, निरीक्षण मयाना:, कर्मप्रतिवेक्षणादिकथं वा मेमेगु
नं क्रोधादि विषययात कया छं नं छुं दोष मदु, न्हापाया
जन्मय् जिं ब्व:बिल जुइ, दाल जुइ, धुस नया साक्षि च्वना:
त्याकल जुइ, छं छुं नं मेपिनिगु लाका यंकल जुइ, उकिं
छुं नं नाश जूगु मदु जुइ, उकिं निर्दोष जुया नं आक्रोश
अपमानादि वयेफु धका: उगु खँयात मनय् तयातइ मखु ।
इपिं मध्ये प्रमादवस उत्पन्न जूगु वैरभावयात थ्वं मनय्
तया: मतइगुलिं छुसि मदुगु मिं थें शान्त जुइ ।

देशनाया अन्तय् छगू लाख भिक्षुपिन्त श्रोतापत्तिफलादि
प्राप्त जुल । धर्मदेशना आपालं मनूतय्त सार्थक जुल ।
धया खँ न्यनी मखुम्ह (अनाज्ञाकारी) नं धया खँ न्यनीम्ह
(आज्ञाकारी) जुल । ♦

तिष्यस्थविरया खँ क्वचाल ।

नियात्रा ४ योगिनी भ्रमण २०७५

- १) पाताल योगिनी
- २) बज्रयोगिनी
- ३) खड्ग योगिनी
- ४) आकाश योगिनी

मिति : २०७५ जेष्ठ २६ गते शनिवार
नाम दर्ता : २०७५ जेष्ठ १५ गते भित्र
बस छुट्ने : संकटा बजार अगाडि, ट्याम्पुपार्क
योगदान : रु. (बस+जलपान+भोजन)

जानकारी:

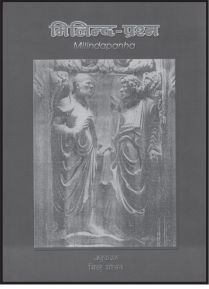
- १) बस ७ बजे नै छुट्ने हुनाले छुटेमा आफैँ व्यवस्था गरि
आउनुपर्ने ।
- २) नाम दर्ता अनुसार बसको सिटको प्राथमिकता हुनेछ ।
सम्पर्क : ९८५१०२५३५, ९८४४५५०

नियात्रा नयाँ वर्ष २०७५ को कार्यक्रमहरू :

१. नियात्रा रसिया (मस्को+सेन्ट्सपिटर्सवर्ग) भ्रमण
२. नियात्रा विशंखु नारायण हाइकिङ्ग
३. नियात्रा पाथिभरा, ईलाम भ्रमण
४. नियात्रा १ दिने विपश्यना ध्यान कार्यक्रम
५. नियात्रा बर्दिया होमस्टे कार्यक्रम

नियात्रा सहकारी परिवार
नियात्रा टूर क्लब परिवार
नियात्रा परित्राण गुठी परिवार
टेबहाल-२२, काठमाडौं ।

मिलिन्द-प्रश्न

भिक्षु शोभन
अनुवादक

१. ऋद्धिबल वर्ग

१. बुद्ध-पूजाविषयक प्रश्न

११. राजा मिलिन्दले आयुष्मान् नागसेनको आज्ञा लिएर, उनका चरणमा शिर निहुराएर ढोगे अनि भने - “भन्ते नागसेन ! अन्य तिर्थङ्करहरू (अरू मत मान्ने मानिसहरू) भन्छन् कि - (क) यदि बुद्धले आफ्नो पूजा स्वीकार गर्नुहुन्छ भने, उहाँले निर्वाण प्राप्तगर्नु भएन । अहिले पनि उहाँ यस संसारमा अवश्य हुनुहुन्छ, होला अनि उहाँको उपस्थिति यस संसारमा कतै न कतै छ, होला । यदि यो कुरो सत्य हो भने, उही एउटा साधारण जीव मात्र हुन्, अनि उनीप्रति गरिएका पूजाहरू व्यर्थ छन् । (ख) यदि उहाँले परिनिर्वाण पाइसक्नुभएको छ भने, उहाँ संसारदेखि पूर्णतया मुक्त हुनुभयो त्यसो हो भने उहाँको पूजा गर्नु व्यर्थ छ किनकि जब उहाँ हुँदै हुनुहुन्न भने पूजा कसको ! यसरी दुवै अवस्थामा बुद्धले परिनिर्वाण पाइसक्नु भएपनि वा नपाउँदै उहाँको पूजा गर्नुको कुनै औचित्य रहेन । यो प्रश्न अल्प बुद्धि भएकाहरूको पहुँचदेखि बाहिरको कुरा हो । बुद्धिमान् व्यक्तिहरूको मात्र यो विषय हो । तपाईं कृपापूर्वक यस दृष्टिजाल (मिथ्या तर्क) लाई काटिदिनुहोस् । यो धुकचुक हटाइदिनुस् । तपाईंका सामु यो प्रश्न राखिएको छ । भविष्यत्कालमा उत्पन्न हुने श्रावकहरूलाई यस धुकचुकबाट निस्कने बाटो बताइदिनुस् जसले गर्दा अन्य मत मान्नेहरूको कुतर्कहरूको मुखभरि जवाफ दिन सकून् ।”

स्थविरले भन्नुभयो - “महाराज ! भगवान्‌ले परिनिर्वाण पाइसक्नुभएको छ । भगवान् कुनै पूजालाई स्वीकार या अस्वीकार गर्नुहुन्न । बोधिवृक्षको मन्तिर नै भगवान् बुद्ध यो प्रश्न देखि निकै टाढा भईसक्नुभएको

थियो । अब संसारदेखि पूर्णतया मुक्त भएर अनुपादिशेष निर्वाण पाए पछि त भन्नु नै के छ ! महाराज ! धर्मसेनापति स्थविर सारिपुत्रले पनि यस्तो भन्नुभएको छ :-

‘उहाँजस्ता अद्वितीय बुद्धलाई देव र मनुष्यले पूजा गरे पनि त्यसलाई उहाँले न स्वीकार गर्नुहुन्छ न अस्वीकार, सबै बुद्धहरूको यही धर्मभाव हो ।’

१२. राजाले भने - “भन्ते नागसेन ! यदि छोराको बुबाको र बुवाको छोराको प्रशंसा गर्छ भने यसलाई कुनै युक्ति भन्न सकिन्न यो त उहाँहरूको आ-आफ्नो मनको तत्परता मात्र हो । ल, अब तपाईंले असत्य मतहरूको भ्रमलाई हटाएर अनि आफ्नो साँचो धर्मको परिचय दिन अन्य युक्तिहरूद्वारा यसलाई ठीक तवरले सम्झउनुहोस् ।”

स्थविरले भन्नुभयो - “महाराज ! भगवान् परिनिर्वाण भइसक्नुभएको छ । उहाँले अब कसैको पूजालाई कसरी स्वीकार वा अस्वीकार गर्नु होला ! देवता र मनुष्यहरूले उहाँ भगवान्‌को शरीर भस्मरूपी रत्नको पूजा गर्दै उहाँले बताउनुभएको ज्ञानरत्नको अनुकूल आचरण गरेर तीनवटै सम्पत्तिहरूलाई प्राप्त गर्दछन् ।”

(१) आगोको उपमा (उदाहरण)

“महाराज ! जस्तै कुनै चककिलो आगो बलेर निभेपछि महाराजा ! त्यो निभीसकेको आगोले फेरि के त्यो सुकेको घाँस, काठ वा अरू कुनै इन्धन स्वीकार गर्ला ?” “गर्दैन, भन्ते ! बलिरहँदा पनि त्यो अचेतन आगोले घाँस वा काठलाई कम स्वीकार गर्छ भने निभेर चिसो भइसकेपछि त भन्नु नै के छ !”

“महाराज ! के त्यो चककिलो आगो निभेपछि संसार आगोदेखि खाली हुन्छ ?” “हुँदैन, भन्ते ! आगो त सुक्खा

काठहरूमा रहेको हुन्छ । कुनै मानिसले आगो बाल्न चाहेमा अरणिलाई बलले मन्थन गरेर त्यसलाई उत्पन्न गर्न सक्छ । त्यस आगोबाट जोसुकैले काम चलाउन सक्छ । महाराज ! अनि त अर्को मत मान्नेहरूको यो तर्क काम नलाग्ने हो कि स्वीकार नगर्ने मानिसहरूप्रति गरिएका व्यवहारहरूको कुनै अर्थ निस्कदैन ।”

“महाराज ! जसरी त्यो चहकिलो आगो बलियो, त्यसरी नै भगवान् बुद्ध आफ्नो तेजले दस हजार लोकहरूमा प्रकाशयुक्त रहनुभयो । जसै त्यो आगो चिसो भयो, त्यसै भगवान् निर्वाण प्राप्त गरेर संसारदेखि निकै टाढा रहनुभयो । जसरी आगो निभेर चिसो भएपछि त्यसैले कुनै घाँस वा काठ ग्रहण गर्दैन, त्यसरी नै, संसारको भलो गर्ने भगवान् पनि स्वीकार र अस्वीकार गर्ने प्रश्नदेखि सर्वथा मुक्त हुनुहुन्छ । जसरी आगो निभेपछि आगो बाल्न चाहने कुनै मानिसले अरणिलाई आफ्नो बलले मन्थन गरेर आगो उत्पन्न गर्न सक्छ, त्यसरी नै, देवता र मानिसहरूले उहाँ भगवान्को शरीर-धातुरूपी रत्नको पूजा गर्दै र उहाँले बताउनुभएको ज्ञान-रत्नको अनुकूल आचरण गर्दै तीनवटै सम्पत्तिहरू प्राप्त गर्दछन् । महाराज ! यसकारण भगवान् बुद्धले परिनिर्वाण पाउनु भएपछि पनि उहाँप्रति गरिएको पूजा अचूक र सफल हुन्छ ।”

(२) आँधीको उपमा (३) ढोलको उपमा

१३. “महाराज ! एउटो अर्को कारण पनि सुन्नुहोस् जसबाट कि भगवान् बुद्धले परिनिर्वाण पाइसक्दा पनि उहाँप्रति गरिएको पूजा अचूक र सफल हुन्छ । महाराज ! जसरी वेगसित चलेको आँधी आवस् अनि फेरि बिस्तारै-बिस्तारै रोकियोस् । के रोकिएपछि त्यो आँधी फेरि उठ्न चाहन्छ ?” “अहं भन्ते ! रोकिएको आँधीलाई फेरि उठ्ने इच्छा हुन सक्दैन । आँधी अचेतन (वायु धातु) हुनाले उसलाई इच्छा हुँदैन ।” “महाराज ! अनि के रोकिएपछि पनि त्यसलाई आँधी नै भन्छन् ?” “अहं भन्ते ! किन्तु पड्खा हावा उत्पन्न गर्ने सहारा हो । कुनै मानिसले जसलाई गर्मी लागेको वा ज्वरो आएको होस्, पड्खा हम्केर हावा उत्पन्न गर्न सक्दछ । उसले त्यो हावाबाट गर्मी वा ज्वरोलाई केही हटाउन सक्छ ।” “महाराज ! अनि त अर्को मत मान्नेहरूको यो तर्क काम नलाग्ने हुन्छ

कि स्वीकार नगर्नेहरूको प्रति गरिएका व्यवहारहरूको कुनै अर्थ निस्कदैन । महाराज ! जसरी त्यो आँधी वेगसित चल्यो, त्यस्तै भगवान् पनि दस हजार लोकहरूमा अत्यन्त चिसो, मीठो, मन्द र सुखद मैत्रीरूपी वायुले बहनुभयो । जसै आँधी उठेर रोकियो, तसै निर्वाण प्राप्त गरेर भगवान् संसारबाट सर्वथा मुक्त हुनुभयो । जसरी रोकिएको आँधीले फेरि उठ्ने इच्छा गर्दैन, त्यसरी नै, संसारको उपकार गर्ने भगवान्लाई न स्वीकार, न अस्वीकार गर्ने इच्छा भयो । जसरी ती मानिसहरू गर्मी र ज्वरोले सताइएका थिए, त्यसरी नै, देवता र मानिसहरू राग, द्वेष र मोहरूपी आगोले पोलिइरहेका छन् । जसरी पड्खा वायु उत्पन्न गर्ने साधन हो, त्यसरी नै, भगवान्को शरीर, धातु र ज्ञान रत्न तीनवटै सम्पत्तिहरू ल्याउने (उत्पन्न गर्ने) सहारा हो । जसरी गर्मी र ज्वरोले सताइएका मानिसहरू पड्खा हम्केर वायु उत्पन्न गरी गर्मीलाई हटाउँछन्, त्यसरी नै देवता र मानिसहरूले शरीर-धातुको पूजा गरेर भगवान्ले बताउनुभएको ज्ञान-रत्न अनुसार आचरण गर्दै निकै पुण्य कमाउँछन् जसबाट आफ्ना राग, द्वेष र मोहरूपी आगोको तातोपनलाई हटाउन सक्छन् । महाराज ! यस कारणले पनि भगवान् बुद्धले परिनिर्वाण पाएपछि पनि उहाँप्रति गरिएको पूजा अचूक र सफल हुन्छ ।”

१४. “महाराज ! एउटा अर्को कारण पनि सुन्नुहोस् जसबाट बुद्धले परिनिर्वाण पाएर पनि उहाँप्रति गरिएको पूजा सर्वथा अचूक र सफल हुन्छ । महाराज ! जसरी कुनै मानिसले ढोल बजावस् र त्यसको आवाज निस्केर शान्त होस् । त्यसो भए भने के शान्त भइसकेको ध्वनि फेरि निस्कन खोज्ला ?” “खोज्दैन भन्ते ! त्यो ध्वनि त शान्त भइसक्यो; भने फेरि निस्कन उसको कसरी इच्छा हुन्छ ? ढोलक एक साधन मात्र हो । जसले यस्तो ध्वनि निकाल्न चाहन्छ उसले ढोल ठटाएर निकाल्न सक्छ ।” “महाराज ! यसरी नै भगवान् शील, समाधि, प्रज्ञा, विमुक्ति, विमुक्ति-ज्ञान र दर्शनले परिभावित गर्नलाई शरीरधातु, ज्ञान-रत्न, धर्म र विनयलाई देखेर स्वयं निर्वाण प्राप्त गरी संसारबाट मुक्त हुनुभयो । तर भगवान् मुक्त हुनुहुँदा तीनवटै सम्पत्तिहरूको लाभ रोकिएन । संसारका दुःखहरूबाट पीडित

जसले ती (तीनवटै सम्पत्तिहरु) पाउन चाट्यो भने, उसले भगवान्को शरीर धातुको पूजा गरेर, उहाँले बताउनुभएको ज्ञान-रत्न र धर्मविनयअनुसार आचरण गर्दै पाउन सक्दछ। महाराज ! यस कारणबाट पनि, भगवान् बुद्धले परिनिर्वाण पाउनु भएपछि पनि उहाँप्रति गरिएको पूजा अचूक र सफल हुन्छ ।”

“महाराज ! भगवान्ले भविष्यमा हुने कुरालाई पहिले नै बुझिसक्नुभएको थियो । उहाँले भन्नुभएको र सम्झाउनुभएको पनि थियो :- ‘आनन्द ! तिमीहरुमध्ये कसैमा यस्तो विचार उत्पन्न हुन सक्छ-शास्ता (बुद्ध) उपदेश दिने परिनिर्वाण हुनुभयो । अब हामीहरुका लागि बाटो देखाउने कोही पनि छैन । तर यस्तो कुरा नसोच । आनन्द ! सायद तिमीहरुलाई यस्तो लाग्न सक्छ - बितेका (अतीत) शास्ताको यो वचन हो - अब हाम्रा शास्ता हुनुहुन्न । आनन्द ! यस्तो मनमा लिन हुन्न । आनन्द ! जुन धर्म र विनय देशना गरेको हो, मेरो परिनिर्वाणपछि त्यही धर्म र विनय तिमीहरुका शास्ता हुनेछन् ।’ यसैले कि भगवान् परिनिर्वाण पाएर अब रहनु भएन, उहाँप्रति गरिएको पूजा बेकार हुन सक्दैन । विपक्ष (तीर्थङ्कर) हरूको वचन मिथ्या (भ्रूटो) अयर्थाथ, तथ्यरहित, विफल, विपरीत ठहरिन्छ । यो दुःख दिने विपाक नरकमा लैजाने हुन्छ ।”

(४) महापृथ्वीको उपमा

१५. “महाराज ! एउटा अर्को कारण सुन्नुहोस् जुन भगवान् बुद्धले परिनिर्वाण भई सकेर उहाँ प्रति गरिएको पूजा अचूक र सफल हुन्छ :- महाराज ! के महापृथ्वीलाई यस्तो इच्छा हुन्छ कि ममा सबै प्रकारको बीउ रोपियोस् ?” “हुन्न भन्ते !” “महाराज ! यसरी पृथ्वीले स्वीकार गरे पनि नगरे पनि त्यो बीउ बलियो तवरले जमेर गडिरहन्छ; रूख भएर ठूलो काण्ड र फैलिएका लामा-लामा हाँगा हुन्छन्, फल फूल फलेको हुन्छ-अन्यथा त्यस पृथ्वीमा किन बीउ रोपिन्छ ?” “भन्ते ! यद्यपि पृथ्वीले स्वीकार नगरेता पनि त्यस बीउलाई जम्न र बढ्ने एउटा आधार हो । त्यसैमा रोपेर बीउ जम्छ अनि ठूलठूला स्कन्ध र फल र फूलहरुले लादिएका हाँगादार वृक्ष तयार हुन्छन् ।” “महाराज ! त्यसो भए तीर्थङ्करहरुको वचनअनुसार स्वीकार नगर्नेहरुप्रति गरिएको व्यवहार चूक (असफल) भयो भन्ने

वाद नष्ट भयो, पराजित भयो, विरुद्ध भयो ।”

“महाराज ! भगवान् अर्हत् सम्यक्सम्बुद्धलाई महापृथ्वी सम्झनुपर्छ । यो पृथ्वीजस्तै उहाँ पनि केही स्वीकार या अस्वीकार गर्नुहुन्न । पृथ्वीको आधारमा जसरी बीउ उम्रेर ठूलठूला रूख हुन्छन्, त्यस्तै, देव र मनुष्यहरुले भगवान्को शरीर-धातुको पूजा.....को आधारमा पुण्यरूपी जरोलाई ठीकसँग समातेर समाधि-स्कन्ध, धर्म-सार (रस) र शील हाँगा भएको ठूलो वृक्ष हुन्छ । त्यस वृक्षमा विमुक्तिरूपी फूल र श्रामण्यरूपी फल लाग्छ । महाराज ! यसकारणले बुद्धको परिनिर्वाण पाएर पनि उहाँप्रति गरिएको पूजा अचूक र सफल हुन्छ ।”

(५) पेटका कीराहरुको उपमा

१६. “महाराज ! एउटा अर्को पनि कारण सुन्नुहोस् ... के उँट, गोरु, गधा, बोका वा अन्य जनावर या मानिसले आफ्नो पेटमा कीरा उत्पन्न होस् भन्ने अनुमति दिन्छ ?” “दिदैन भन्ते !” “महाराज ! यो कस्तो कुरो हो कि ती किराहरु बिना अनुमति उनको पेटमा उत्पन्न हुन्छन् र तिनका सन्तानको परम्परा बढ्छ ?” “भन्ते ! तिनका अकुशल कर्मले गर्दा ।” “महाराज ! यसरी, भगवान् बुद्धले परिनिर्वाण पाएर संसारबाट उहाँ एकदमै छुटेर जानु भए पनि उहाँको प्रति गरिएको पूजा अचूक र सफल हुन्छ ।”

(६) रोगको उपमा

१७. “महाराज ! एउटा अर्को कारण सुन्नुहोस् । महाराज ! के मानिसहरुले यस्तो अनुमति दिन्छन् कि शरीरमा अन्तानब्बे प्रकारका रोगहरु पसून् ?” “अहँ भन्ते !” “त्यसो हो भने, उनीहरुको शरीरमा रोग किन लाग्छ ?” “पूर्वजन्मको पापकर्मले ।” “महाराज ! यदि पूर्वजन्ममा गरेको पापको फल यस जन्म पाइन्छ भने पूर्वजन्ममा या यस जन्ममा गरिएको पाप या पुण्य अवश्य अचूक र फल दिने हुन्छ । त्यसो हुँदा भगवान्प्रति गरिएको पूजा अवश्य अचूक र सफल हुनेछ, चाहे उहाँ परिनिर्वाण पाएर संसारदेखि एकदमै मुक्त हुनुभयो ।”

(७) नन्दक यक्षको उपमा

१८. “महाराज ! एउटा अर्को कारण सुन्नुहोस्... । महाराज ! के तपाईंले सुन्नुभएको छ कि नन्दक नामको

एउटा यक्ष स्थविर सारिपुत्रलाई छुनेवित्तिकै ऊ जमिन भित्र धस्यो ?” “हो भन्ते ! लोकले यसै भन्छन् ।” “महाराज ! के स्थविर सारिपुत्रले उसलाई यस्तो निर्देशन दिनुभएको थियो ?” “भन्ते ! देवताहरुका साथ यो सारा लोक उल्टियोस्, सूर्य र चन्द्रमा पृथ्वीमा भ्रम्योस् र सुमेरु पर्वत धुजाधुजा भएता पनि स्थविर सारिपुत्रले कसैको दुःख चिताउन सक्नुहुन्न थियो ।” “किन ?” “भन्ते ! किनभने क्रोध उत्पन्न गर्ने जति कारणहरु छन् ती सबै उहाँमा शान्त र निर्मूल भइसकेका थिए । त्यसैले आफ्नो हत्या गर्ने विचारले आएका प्रति पनि उहाँले रिस प्रकट गर्नु भएन ।” “महाराज ! त्यसो भए सारिपुत्रको आदेशवेगर नन्दक नामको यक्ष जमिनमा किन धस्यो ?” “आफ्नो पापले गर्दा” “महाराज ! देख्नुभयो श्राप नदिंदा पनि सारिपुत्रप्रति गरिएको पापको फल उसले भोग्नुप्यो । यदि पापकर्मको कुरा यस्तो हो भने, पुण्यकर्मको फल कस्तो होला ? महाराज ! यसै कारण भगवान् बुद्धले परिनिर्वाण पाइसकेर संसारबाट पूर्णतया मुक्त हुनु भए तापनि उहाँप्रति गरिएको पूजा अचूक र सफल हुन्छ ।”

१९. “महाराज ! अरू कति मानिसहरु छन्, जो यसै गरी पृथ्वीमा धसेका छन् - के तपाईंले उनीहरुबारे केही

सुन्नुभएको छ ?” “हो भन्ते ! सुनेको छु ।” “महाराज ! त्यसो हो भने भन्नुहोस् ।” “भन्ते ! (१) चिञ्च माणविका (केटी), (२) सुप्पबुद्ध नामको शाक्य, (३) स्थविर देवदत्त, (४) नन्दक नामको यक्ष र (५) नन्द नामको ब्राह्मण-माणवक । भन्ते !” यी पाँच यसरी नै जीउंदै जमीनमा धसेका थिए । “महाराज ! कसका प्रति उनीहरुले अपराध गरेका थिए ?” “भन्ते ! भगवान् र उहाँका श्रावकहरुप्रति ।” “के भगवान् र ती भिक्षुहरुले उनीहरुलाई जमीनमा धस्नको लागि आदेश दिएका थिए ?” “होइन भन्ते !” “महाराज ! यसबाट सिद्ध हुन्छ कि भगवान्ले परिनिर्वाण पाएपछि संसारदेखि पूर्णतया छुट्टिएर जाँदा र उहाँले स्वीकार नगर्नु भएतापनि उहाँप्रति गरिएको व्यवहार अचूक र अवश्य फल दिने हुन्छ ।”

“भन्ते नागसेन ! तपाईंले यो जटिल प्रश्न बडो राम्ररी समाधान गर्नुभयो । सर्वथा स्पष्ट गरिदिनुभयो । तपाईंले रहस्यलाई खोलिदिनुभयो । गाँठोलाई खकूलो पारिदिनुभयो, जङ्गलमा एउटा खुला ठाउँ निकाली दिनुभयो । विपक्षीहरुलाई मुखभरि जवाफ दिनुभयो । मिथ्या विश्वासलाई नष्ट गरी दिनुभयो । अन्यमत मान्नेहरुको सारा तेज निष्क्रिय भयो । तपाईं गणाचार्यहरुमध्ये सर्वश्रेष्ठ हुनुहुन्छ ।” ♦

मूर्खहरुले आफैलाई शत्रु बनाएर पाप कर्म गर्छन्,
त्यही पाप कर्मको कटु-फल पछि आफैलाई प्राप्त हुन्छ ।

- धम्मपद ६६

“एकका लागि सबै सबैका लागि एक”

विकास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

महालक्ष्मी न.पा.-०६, सिद्धिपुर, ललितपुर, ५५८१९६६

हाम्रा सेवाहरु :

१. साधारण बचत १०%
२. नियमित बचत १०%
३. आवधिक बचत
 - ६ महिना ११%
 - १ वर्ष १३.५%
 - २ वर्ष १४%
 - ३ वर्ष १४.५%

ऋण सेवा:

१. घरजग्गा धितो तथा व्यवसाय ऋण १६%
२. मुद्दती धितो ऋण मुद्दती ब्याज + २%
३. साना तथा घरेलु व्यवसाय ऋण १७%
४. जमानी १८%
५. शैक्षिक १५%

आफ्नो लाभमा ईश्या, अरुमा असन्तुष्टि

मानिस सर्वश्रेष्ठ प्राणी हो बुझ्यो भने तर यी कुरालाई नबुझेर मानिसहरू आफ्नो लाभलाई हानी गर्न ऊ स्वयम् उत्साहित भइरहेका हुन्छन् । आफ्नो लाभप्रति खुशी त हुन नै सकिन्न, अरूको लाभप्रति पनि ईश्या गर्न पछि नपर्ने मानिसले पक्कै सर्वश्रेष्ठता नबुझेकै हो । यहाँसम्म कि अरूको लाभप्रतिको ईश्याले आफ्नो लाभ पनि हानी गरिरहेको हुन्छ । यदि सर्वश्रेष्ठताको पहिचान भएमा यी कुराहरूबाट बची आफूलाई जहिले पनि लाभभन्दा माथि उठाई अरूको लाभप्रति पनि प्रशंसा गरी मनभित्र आध्यात्मिक लाभ पनि उठाउन चुक्दैनन् । सर्वश्रेष्ठ लाभ पनि यही हो तर यी कुराहरूलाई नबुझ्दा पो ।

यहाँ एउटा प्रसंगमा यस्तै भाको छ । अरूको उदारतामा लाभ अनि ईश्या परिणाम उही जुन चाहेको हुँदैन । एकजना महाजन वा सेंठ या भनौं साहुले आफ्नो खेतबारीमा आवश्यक अनुसार काम सिध्याउन ज्यामी राख्नुपर्ने भो । उसले विचार गर्‍यो कि एकजना ज्यामी राख्यो भने सायद खेतबारीको काम आज सकिन्छ होला । त्यस बेला एकजनाको ज्यामी ज्याला भनौं ५०० रूपियाँ थियो तर त्यस साहुले सजिलै ज्यामी पाउने हेतुले एकजना हताकता ज्यामीलाई रू. १००० ज्याला दिई काममा बिहानैदेखि खेतबारीमा काम गर्न लगाए । ५०० रूपियाँको साविक ज्यालाभन्दा वर्ता भनौं दोब्बर १००० रूपियाँ ज्याला पाउँदाको खुशीसँगै हर्षले ज्यामी बिहानैदेखि काममा तल्लिन भए । हर्षले तल्लिन किन नहोस् त दोब्ब जो ज्याला पाएको छ ।

काम गर्दै जाँदा दिउँसो वा भनौं आधा दिन बित्दा साहुले गरेको अनुमान जस्तो दिनभरिमा काम सक्छ कि भन्ने थियो तर सकिएला जस्तो भएन । विकल्पमा साहुले अर्को एकजना ज्यामी थपेर जसरी पनि काम सिध्याउनको लागि बाँकी दिन वा आधा दिनमा फेरी अर्को एकजना बलियो ज्यामी लगाई काम गर्न लगाए । अब भने साथीको आगमनले दुवै ज्यामीहरूमा हर्षको अर्को ईट्टा थपिएको छ । दुवै एक आपसमा मीठा-मीठा कुराकानी गर्दै साहुको खेतबारीको सारा कार्य फत्ते पाउँछ । कामको तमामले केही बेर आरामको श्वास फेर्दै मालिकलाई कार्य समाप्तिको सूचना दिन पुग्छन् ज्यालाको आशासँगै । समाप्तिको खबरले मालिक पनि प्रसन्नतासँगै स्याबासीका शब्दहरू व्यक्त गरी ज्याला दिन्छन् हजार-हजारका नोट हातमा

ठमाउँदै । आज काम तमाम भएको खुशी हुँदै तिमीहरूलाई ज्याला स्वरूप २-२ हजार रूपियाँ नै दिए । सन्तोष त छौं होइन ?

मालिकको उदारता र मीठो शब्दसँगै पछि आउने अथवा आधा दिन ज्यामी ज्याला गर्ने ज्यामी अति प्रसन्न भई मालिकको गुणगान गाउन थाल्यो तर अर्को, दिनभरि ज्यामी गर्ने ज्यामी भने सन्तुष्ट

- भिक्षु विमलो स्थविर

थिएनन्, मुखमा असन्तुष्टका धर्साहरू प्रष्टिएका थिए । मालिकको कारण सोध्दासँगै त्यस ज्यामीले मुख खोले- “मालिक ! तपाईंको यो कस्तो असमानता । म दिनभरि काम गर्नेलाई पनि २ हजार ज्याला अनि आधा दिन काम गर्नेलाई पनि २ हजार ज्याला, यो त अन्याय भयो । यदि आधा दिन कार्य गर्नेलाई २ हजार ज्याला हो भने त, म दिनभरि काम गर्नेलाई ४ हजार चाहियो, दिनुस् मालिक ज्यालास्वरूप । कि होइन भने आधा दिनमात्र काम गर्नेलाई हजार मात्र दिनुस् ।

धिप्पीको कारण सोभो अर्को ज्यामीले आधी ज्याला फिर्ता दिनै लाग्दा अचम्ममा पर्दै अब उदारवादी मालिक भन्छ- हेर ! तिमी अरूको उदारतामा कति लोभिएको अनि अरूको लाभमा कति ईश्या तिम्रो । तिमी आफ्नो यथार्थतामा नउभिएर गणितीय आधारको कुरा गर्छौं । यदि तिमी मेरो उदारतामा लोभन्छौं अनि अरूको लाभप्रति ईश्या गरी गणितीय धरातलमा उभिन्छौं भने मैले तिमीलाई हजार रूपियाँ ज्यालामा ज्यामी काम गर्न ल्याएको हुँ, खोई तिमीलाई हजार रूपियाँ बढी भयो, फिर्ता ले । गणितीय आधारमा तिमीले फिर्ता दिनैपर्छ ।

यति भनी मालिकले त्यस ज्यामीको हातबाट हजार रूपियाँ फिर्ता लिई अर्को ज्यामीलाई थपेर ३ हजार रूपियाँ ज्याला दिए अनि आदेशिय भाषामा भने- “जाऊ, तिमीहरूले आफ्नो सही ज्याला पाएका छौं ।”

प्रसंग यहीं टुंग्याउँ । अरूको उदारतामा लोभिनु अनि अरूको लाभमा ईश्या गर्नेले आफ्नै लाभमा हानी हुन्छ । प्रसंगको आसय पनि यही हो । हामी पनि कतै त्यही पहिलो ज्यामी जस्तै पो भएका छौं कि ! कि आफ्नो लाभ पनि गुमाउन बाध्य ! धेरैको जिन्दगीमा यस्तै भएको छ । तपाईं हाम्रो सामुन्ने यस्ता उदाहरणहरू थुप्रै छन् । गन्ने हो भने औलामा अटिन्न । कतै त्यो गन्तिमा तपाईं स्वयम् त पर्नु हुन्न । खैर, छाड्नुस यी कुरा । ईश्या रहित जीवनसँगै तपाईंको जीवन सदा दोश्रो ज्यामी जस्तै लाभी भई जीवन बिताउन सदा सुनौला मौका जुरोस्, यही शुभकामना ।

Live in Happiness !

There were three sad devotees who went to see a Ch'an master on how they can lead a happier life. The ch'an master asked them, "Tell me first, why are you alive?"

Devotee A replied: "Because I do not want to die, that is why I am alive."

Devotee B replied: "When I am old, I will be well looking-after by my children and grand-children, that's why I am alive."

Devotee C replied: "I have a family to rise and support, I cannot die, that is why I am alive." The ch'an master told them,

"If you live because of you afraid of death, waiting for old age, or worldly responsibilities, then you never be happy. A person who has lost his or her hope and aspirations can not live a happy life."

The three devotees asked; "Ch'an master, how should we live in other to gain happiness?"

The ch'an master asked them,

'What do you think will make you happy?'

Devotee A replied: "If I have more money, I will definitely be happier."

Devotee B replied: "I will be happy if I have love."

Devotee C replied: "I will be happy if I can obtain fame and status."

After ch'an master heard their replies, he said "Your way of thinking will never lead you to happiness.

You will suffer from all kinds of worries and anxieties even after you have obtained wealth, love and money."

Resigned, the three devotees asked the Ch'an master, "what should we do ?"

"There is a way," the Ch'an master replied, "but you must first change your state of mind. You will be happy when you are willing to be generous with your wealth, give rather than take in a relationship, and use your fame to serve humanity!"

Ch'an is the understanding of oneself, the lib-

By Master Hsing Yun ,Taiwan

eration, peace and happiness, and the most important lesson in Ch'an is to change one's state of mind. One does not have to have money, for there are unlimited treasures in Ch'an ; if one does not have love, one will find unconditional Love in Ch'an; and a person without a worldly status may reach a higher plane in Ch'an.

Look at the Mind

Ordinarily, we look at mountains, water, flower, grass, and other people. We see all sorts of things: all kinds of men and women and all varieties of worldly phenomena. However, very few of us actually, "Look at the mind." Even if we have seen all the wonderful, beautiful scenery of the world, we probably have yet to see our own internal landscape and look at our own minds! After all, our minds are ourselves. Therefore, to understand our own mind and to reveal our Buddha Nature is to discover ourselves.

The Sixth Patriarch of the Chan School taught the following four points in the Platform Sutra on how to look at the mind:

1. Sages look to the mind rather than plead to the Buddha for help

When a sage looks at his own mind, he is not looking externally to the Buddha for help. He asks of himself rather than of the Buddha. A gatha says: "Do not look for the Buddha on faraway Vulture Peak: Vulture Peak is right in your mind. Each of us has Vulture Peak within; we should look toward our own Vulture peak to practice our cultivation." Relying on ourselves is more important than pleading with the Buddha. Realizing our own Buddha Nature through practice is far more important than simply daydreaming about becoming a Buddha.

2. Fools plead with the Buddha rather than look to the mind

Foolish people plead with the Buddha and

worship deities day after day, asking for peace, security, material wealth, and for an easy time in life. These people's beliefs are founded on greed. If we do not deeply reflect upon ourselves and purify our own minds, what is the use of pleading to the Buddha?

3. Sages regulate the mind rather than the body

Wise people discipline their minds, because they know that the mind is the origin of all phenomena. Therefore, at all times, we must control the mind of greed with precepts, control the mind of anger with meditative concentration, and control the mind of ignorance with wisdom. Then, our delusive mind will be under control. Once our mind is harmonious, our physical appearance naturally becomes dignified.

4. Fools regulate the body rather than the mind

Foolish people pay attention only to physical health. They focus only on how to improve their body through nutrition and exercise. Although taking care of our physical health is important, regulation of the mind is even more important. If we only take care of our bodies without a good mind will do us very little good. However, if we nurture our minds well, even when our bodies are not healthy, we can still have pure thinking, wholesome speech, and virtuous actions, and we will still be able to liberate ourselves.

Therefore, the four ways of seeing the mind are as follows....

A Carefree life

We all are allotted twenty-four hours each and every day. For some of us these are happy hours, while others find them quite bitter. Why do different feelings? The reason lies mainly in the diversity of attitudes we have towards life. Consequently, how we deal with life becomes an important issue. Here are four suggestions for you to consider

1. Neither be attached to nor removed from affection

People often wonder by what means we come into this world. The answer is that we arrive as a result of emotion, especially love. In Buddhism, human beings are often referred to as sentient beings, and as such are creatures of affection. Therefore, no one

leads a life devoid of feelings. Nevertheless, we must strive to be neither attached nor indifferent when handling our feelings. This is the middle path. We should not be trapped by affection nor should we disregard emotion. The best path is to transform our affection for a few into kindness and compassion for all living beings.

2. Neither cast away nor cling to the five desires

Wealthy, beauty, fame, food, and sleep are the five basic kinds of human desires, we cannot discard them completely nor should we indulge in them. The best way is neither to cast them away nor to crave them. The layman Vimalakirti set a good example for us. He led a householder's life without clinging to the three realms of desire, form and formlessness; he was married, yet always carried on his Buddhist practice. The middle path is the proper way of dealing with the five desires.

3. Neither detest nor make demands of the world

Life brings not only times of felicity but also times of misfortune. No matter how bitter or happy these times are, we should remain composed and live according to the circumstances. We should never adopt the escapist frame of mind of pessimism and abhorrence toward the world. Nor should we make unreasonable demands, such as wanting to live forever.

4. Neither be afraid of nor deluded by life and death

Someone once said that human life is like a battlefield, and in the journey of life, there are many barriers through which we must pass. There are the barriers of fame, fortune, life, and death. Every obstacle is difficult to overcome. When faced with the greatest of all hurdles-death, some people become frightened and confused. They do not understand the truth of existence: that life and death are, in reality, not different from each other. When we understand the meaning of life and death, we no longer need to be afraid or deluded. It is at this point that our lives can truly be carefree.

The Most Beautiful Music in the World

At dawn, sounds of chanting expand into the silent sky. The recitation of Buddha's name guides me into the Shrine Hall. It makes me feel closer to Buddha. Chanting the Buddha's name fills me with spiritual power. In the evening, the sound of His name calm down my mind, like a tide turned to quietness. I'm brought to enter a tranquil and peaceful dream-like state. The chanting includes Buddha's compassion and wisdom. It is the most beautiful music in the world.

In one day, we chant once in the morning and once in the evening. These times give us a chance to touch Buddha's brightness. In addition, on the memorial days of Buddha special ceremonial chanting are held. Buddhists use various verses are like pure waters washing their defiled minds. At the same time, they feel the greatness of Buddha.

When the excellent sounds of chanting are

combines with the sounds of instruments, they sometimes are like the sound of millions of running hours, sometimes, like the sound of a continuous flowing stream. They pass through people's mind slowly, however strongly or softly. That is the time, I myself feel closest to Buddha, a time when the chanting reflects my own solemnity and humility. There is no conflict, no "yours" and "mine", but only the Buddha in everybody's mind. It is indeed the most beautiful music in the world.

When I come in the Taiwan (F.G.S.) Buddhist College; I don't understand Chinese Language, and chanting too. But when I join every morning and night chanting, I felt so happy, and make me to attach that sounds. And when I recite Buddha's name again and again no bad thoughts come to in my mind and my mind becomes quite, clam and concentrated. That's why, in my daily life, neither happy or sadness, I always recite sutras and vow to Buddha.

Compiled by: Rupa shila

लेखक एवं पाठक-ग्राहकवर्गहरूमा मैत्रीपूर्ण अपिल

- त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिकाको लागि नेपाली, नेपालभाषा, तथा अंग्रेजीमा महत्वपूर्ण लेख, रचनाहरू समयमै अनुकूल माध्यमबाट सम्प्रेषण गर्नुभई पत्रिका प्रकाशन तथा शासनिक कार्यमा सहयोग गर्नुहोला। प्रेषित लेख रचनाहरूलाई समय सापेक्ष पत्रिकामा उचित स्थान दिइनेछ।
- समयोचित समयसापेक्ष लेखक वर्गहरूले बुद्ध-बुद्धधर्म, मानवीय गुण-धर्म-कर्म अभिवृद्धि, नैतिक शिक्षा, ध्यान-ज्ञान तथा बौद्ध लेख-रचना, साहित्य-कला, प्रेरक प्रसङ्ग, कथा, कविता, बौद्ध चिन्तन, बौद्ध गतिविधि, अनुसन्धानात्मक तथा सृजनात्मक लेख रचनाहरू संप्रेषण गरि सहयोग गर्नुहोला। **विषयना ध्यान सम्बन्धि लेख-रचनाहरूलाई विशेष प्राथमिकता दिई प्रकाशित गरिनेछ।**
- यस पत्रिकामा प्रकाशित हुने लेख-रचनाहरूको सम्पूर्ण जिम्मेवारी लेखक स्वयं कै हुने जानकारी दिन चाहन्छौं।
- लेख-रचनाहरू समयमै प्रकाशन तथा प्रेषित गर्न साथै सर-सल्लाह एवं सुभावाका लागि निम्न ठेगानामा सम्पर्क राख्न सक्नु हुनेछ।

Facebook page : TribodhiraSabuddhistmonthly

Email: tribodhirasa@gmail.com, pashavimalo@gmail.com

- यस बौद्ध मासिक पत्रिकाको वार्षिक ग्राहक, आजीवन सदस्य, विशेष सदस्य, संरक्षक तथा आर्थिक एवं भौतिक सहयोग र समय सापेक्ष मासिक अंक प्रायोजन गरी सहयोग गर्न सक्नु हुनेछ।
- संघ-संस्था, उद्योगपति, व्यापार व्यवसायवर्गहरूबाट विज्ञापन दाता बन्नु भई आफ्नो व्यापार व्यवसायको प्रचार प्रसार तथा बुद्धशासनप्रतिको श्रद्धा प्रस्फुट गरी **त्रि-बोधिरस** बौद्ध मासिक पत्रिका निरन्तरताको लागि मैत्रीपूर्ण सहयोग गर्नु होला।
- त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिकाको निरन्तरता र गुणस्तरताको लागि सम्बद्ध क्षेत्रबाट रचनात्मक सहयोग, सल्लाह सुभावा तथा समालोचनाको अपेक्षा लिएका छौं। साधुवाद

- त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिका

प्रव्रजित

भिक्षु विमलो स्थविर

न कुनै बादल, न कुनै बर्षा
न कुनै चट्याङ्ग, न कुनै धुँवा
डर त्रास, सन्ताप टाढै छाडी मात्र शान्त
रेना सरी टप्प टिपी मुहार हेरौ जस्तो
पानी परेपछिको निर्मल आकाश जस्तो ।

प्रचण्ड गर्मीले निथुक्क मिज्दै
थकाईले पाइला चलनै नसक्दा
अनि प्यासले घाँटी सुकी ओठ फुट्दा
शितल अनि एकक्षण विश्राम
तृप्त हुनेगरि प्यास मेटाउने कुवा जस्तो ।

चाहे भिकारी चाहे महाजन
भोकाएर सामु उभिन आउँदा, विना कुनै स्वार्थ निःसन्देह
प्रीतिका लहरहरु छताछुल्ल छरी
चाहेकै इच्छानुसार फल दिने कल्पबृक्ष जस्तो ।

न तुच्छवाद, न त उच्चवाद
गरिब नै किन होस् या त धनी
प्राणी हुन् सबै एकै समान
जो कोही जिउँनु छ, रोगी या स्वस्थ
भेदभाव नराखी मित्र्याउने सागर जस्तो ।

जसलाई नी आह्वान गर्ने राजमुद्रा जस्तो ।
फूल नोक्सान नगरि बिताउने भमरा जस्तो ।
हिलैबाट उम्रेर पानीले नछुनेगरि फुल्ने कमल जस्तो ।
देव ब्रह्मलोक जाने रथ जस्तो
अनि,
अनि जन्म मृत्युको चक्रबाट मुक्त
शीतल, शान्त, शून्य निर्वाण पुग्ने बाटो जस्तो ।

त्यागी जीवन

भिक्षु कविन्दो

बन्धन सब चुँडाई, सौम्य वाहक, प्रत्यक्ष बिम्ब उघारी
पात्र हत्केलामा, भिक्षा सनातन, घुम्दै फिर्दै वन शहरी
सुकुमोल चीवर धारण, गस्ती विहार आराम पावन
माया मोह बिना, निर्मल क्लेश अहा ! त्यो त्यागी जीवन

शीर मुण्डन, केश, अलोमी, टलक्क त्यो टल्काइ
तल्लीन भावनामा, एकाग्र चित्त, उत्पन्न क्लेश हटाइ ।
लोभ र द्वेष मोह रहित निर्वाण हेतु लक्ष्य पथमा
सुख कामना गर्दै हित, जितको लागि ऊ जागृ गगनमा ।

घुम्दछ, फिर्दछ यही माटोमा बहुजन हित, सुख छरेर
दुनियाँमा नौलो, आकृति छाई, सब जनजनमा भरेर
संकल्प, चुनौती, बाधाहरु भए नि, छैन श्वास हरेश
संस्कृति आफ्नो पार नचुकाइ, दर्दमा भिजेको सन्देश

पसिना टपटप त्यो यात्राको, विश्राम नपाई सुख सुस्त
त्यो प्रज्ञा, त्यो बुद्धि, विवेक चलाई लक्ष्यतै पुग्नुमा मस्त
धीर निर्वाण पुग्नुमा गाह्रो, जीवनमा भर नपरी
गरी आफ्नो लक्ष्य निर्धारण, पुग्दछ निर्वाण नगरी

ऐतिहासिक नगर तानसेनमा स्मृतिप्रस्थान विपश्यना ध्यान भावना अभ्यासको कार्यक्रम सम्पन्न

यही मिति २०७५/३/५ गते पाल्पा तानसेन स्थित क्रिश्चियन स्कूल St. Capitanio School को अनुरोध र पुराना योगीहरू त्रिरत्न शाक्य (एहिपस्सिको) र मिलनमुनि शाक्यको अग्रसरतामा श्रद्धेय भिक्षु बोधिज्ञान महास्थविरज्यूको प्रशिक्षणमा मिति २०७५/३/५ गते देखि २०७५/३/८ चार दिन दिउँसो १२:१५ देखि ३:३० सम्म भएको गौतम सिद्धार्थले कठोर अधिष्ठान गरी बुद्धत्व प्राप्त गरी लोकहितको लागी दिनु भएको सतिपट्टान (स्मृतिप्रस्थान) विपश्यना ध्यान भावना अभ्यासमा स्कूलका कक्षा ८ र ९ का ९२ जना विद्यार्थी भाई बहिनीहरूले उत्साहका साथ भाग लिएका थिए । जसमा स्मृतिप्रस्थान विपश्यनाका शुद्ध विधिहरू लगायत चक्रमण ध्यान अभ्यास गराइएको थियो ।

परीक्षाको मुखमा प्राप्त भएको ध्यान भावनाको ज्ञानले विद्यार्थीहरूमा एक प्रकारको रौनकता र जोश देखिएको थियो जसको प्रत्यक्ष लाभ ध्यान भावनामा भाग लिएका विद्यार्थीहरूले व्यक्त गरेको अनुभवबाट प्रस्ट देख्न सकिन्थो । ध्यान भनेकै थाहा नभएका विद्यार्थीहरूलाई यो विधि एक प्रकारको जिज्ञासाको विषय बनेको थियो जसलाई आदरका साथ स्वीकार गरी अभ्यास गरेर ज्ञान हासिल गरेका थिए ।

यस्तै गरी २०७५/३/५ गते देखि २०७५/३/११ सम्म ७ दिन विहानको समय ७ बजे देखि ८:३० सम्म तानसेन टक्सार स्थित महाचैत्य विहारको धम्महलमा त्रिरत्न शाक्य (एहिपस्सिको)को संयोजकत्वमा पनि सोही अभ्यास भएको थियो जसमा ज्ञानमाला सभाका अध्यक्ष श्री केशवलाल बज्राचार्यले श्रद्धेय भिक्षु बोधिज्ञान महास्थविरज्यूको संक्षिप्त जीवनी र उद्देश्य योगीहरूलाई जानकारी गर्नु भएको थियो । उक्त कार्यक्रममा जिल्लाका प्रमुख जिल्ला अधिकारी श्री विष्णुप्रसाद ढकाल लगाएत भूतपूर्व शिक्षक, शिक्षक, कर्मचारी, ज्ञानमाला सभाका सदस्यहरू, पुराना योगीहरू र गृहस्थीहरू गरी ३५ जनाको उत्साहजनक उपस्थिति रहेको थियो ।

जुन अभ्यासको प्रभावले आफूले दैनिक जिवनमा गर्दै आएको गल्तीको आभास गर्नुका साथै होसमा (स्मृति) बसेर आफ्नो दैनिक कार्य गर्न र ध्यान अभ्यासलाई निरन्तरता गरी आफू र आफ्नो परिवार, ज्ञातिबन्धुहरूलाई पनि ध्यान बस्न उत्पेरित गर्नुका साथै निर्वाण मार्ग प्राप्त गर्ने बाटोमा लाग्न श्रद्धेय भन्तेज्युले प्रेरणा दिनुभएको थियो ।

यस सतिपट्टान विपश्यना ध्यानको प्रभावले भगवान बुद्धको शिक्षाप्रति अझ बढी विश्वास बढेको कुरा अहिलेको प्रभावशाली संचार माध्यम 'ब'अभदययप बाट बुझ्न सकिएको छ ।

यसै सन्दर्भमा मिति २०७५/३/५ गते देखि २०७५/३/९ सम्म ६ दिन साँझ ५ बजे देखि ७ बजे सम्म १५ जना परियत्ति विद्यार्थीहरू र उपासक उपासिकाहरूलाई परियत्ति, पाली भाषा सम्बन्धी निर्देशन र कसरी पढेको पाठ याद गर्ने भन्ने सम्बन्धी शिक्षा दिनुका साथै स्मृतिप्रस्थान विपश्यना ध्यान भावनाको अभ्यास पनि श्रद्धेय भन्तेज्युले गराउनु भएको थियो । जसबाट परियत्ति विद्यार्थीहरू लाभान्वित भएका छन् ।

यसै सिलसिलामा मिति २०७५/३/९ र १० सम्म २ दिन पाल्पाको पुरानो मानिने २०४२ सालमा स्थापना भएको बिजु ईङ्गलिस बोर्डिङ्ग स्कूलबाट पनि ६० जना विद्यार्थी र शिक्षकहरूले महाचैत्य विहारमा आई स्मृतिप्रस्थान विपश्यना ध्यान भावना अभ्यास र नैतिक शिक्षाको ज्ञान लिनु भएको थियो ।

थोरै समयको बसाईको बाबजुद पनि श्रद्धेय भन्तेज्यूले ज्ञानमाला सभाको अग्रसरतामा पाल्पाको बगनासकाली गा.वि.स. वा.नं.१ चिर्तुङ्गधारा स्थित सन्तोक बुद्ध विहारमा जानुभई त्यहाँ पनि ६५ जना मगर समुदायका उपासकउपासिकाहरूलाई स्मृतिप्रस्थान विपश्यना ध्यान भावनाको अभ्यास र बुद्ध शिक्षा सम्बन्धी देशना गर्नुभएको थियो । जुन ठाउँमा विगतमा श्रद्धेय भन्ते प्राणपुत्रज्यूले त्यहाँका युवा युवतीहरूलाई परियति शिक्षा पढाउनु भएको थियो त्यो यथार्थता उक्त स्थानमा पुगे पछि छर्लङ्ग भएको थियो ।

अन्तमा मिति २०७५/३/५ गते देखि २०७५/३/११ सम्म ७ दिन सम्म भएको कार्यक्रमलाई समापन कार्यक्रमका संयोजक त्रिरत्न शाक्य (एहिपस्सिको)ले संचालन गरि योगीहरू श्री दिलबहादुर शाक्य र श्री चित्रवलीराम सुवालबाट अनुभवको आदान प्रदान गर्नुका साथै ज्ञानमाला सभाका पूर्व अध्यक्ष श्री चकोरमान शाक्य बौद्ध महिला दायक समितिका अध्यक्ष सुश्री सुमना शाक्यले कार्यक्रमको प्रशंसा गर्नुका साथै फेरि फेरि पनि यस्तो दुर्लभ कार्य गर्न र श्रद्धेय भन्तेज्यूप्रति कृतज्ञता दर्शाउनु भएको थियो भने यस कार्यक्रममा मिति २०७५/३/९ र १० गते स्मृतिप्रस्थान विपश्यना ध्यान भावना कार्यक्रममा उत्साहजनक उपस्थिति जनाएको विजु ईङ्गलिस बोर्डिङ्ग स्कूललाई प्रशंसा पत्र श्रद्धेय भन्तेज्यूबाट प्रदान गरिएको थियो भने खराब मौसमको बाबजुद पनि आफ्नो कुनै परवाह नगरि पाल्पामा आई भगवान बुद्धको शिक्षालाई ध्यान र देशनाको माध्यमले चेतना फैलाईदिनु भएकोमा हर्षले गद्गद् भई ज्ञानमाला

सभा परिवारको तर्फबाट सभाका अध्यक्ष श्री केशवलाल बज्राचार्यले श्रद्धेय भन्तेलाई कदर गर्दै सम्मान पत्र र मायाको चिनो प्रदान गरि उपस्थित सम्पूर्णलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दै कार्यक्रमको समापन गरि श्रद्धेय भन्तेज्यूबाट पूण्यानुमोदन भएको थियो ।

समाचार प्रेषक : त्रिरत्न शाक्य (एहिपस्सिक)

दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध सेमिनार तथा हुलाक टिकट प्रदर्शनी सम्पन्न

ललितपुर असार ५ । बुद्ध तथा बुद्धधर्मसंग सम्बन्धित विश्वमा १५० भन्दा बढी देशले प्रकाशन गरेका हुलाक टिकटहरु बुद्धिष्ट फिलाटेली प्रदर्शनी अक्षेश्वर महाविहारको आयोजना भएको छ ।

असार २ गते देखि ५ गतेसम्म सम्पन्न भएको उक्त प्रदर्शनीमा सन् १८९३ र सन् १९०५ मा चीन र थाईलैण्डबाट निकालिएको हुलाक टिकट देखि सन् १९४९ मा नेपालबाट निकालिएको स्वयम्भु तथा महाबुद्धको मन्दिर भएको हुलाक टिकट राखिएका छन् भने बुद्ध जन्मस्थल लुम्बिनी, उहाँले २९ वर्ष बिताउनु भएको कपिलवस्तु, बुद्धत्व प्राप्त गरेको बुद्धगया, सारनाथ, कुशीनगर त्यस्तै गरी उहाँको जीवनीसंग सम्बन्धित हुलाक टिकटहरु देख्न सकिन्छ ।

सन् २००० मा अफगानिस्तानमा रहेको बामियान बुद्धको मूर्ति भएको हुलाक टिकट तालिवानद्वारा ध्वस्त बनाएका थिए त्यस्तै ११ वटा देशहरु मिलेर बनाएका संसारकै सबभन्दा ठूलो थांका केही वर्ष अघि रंगशालामा

प्रदर्शनमा राखिएको थियो त्यसलाई मंगोलियाले संसारकै ठूलो हुलाक टिकटको रूपमा प्रकाशन गरेका थिए उक्त टिकटहरु पनि यस प्रदर्शनीको मुख्य आकर्षण रहेको छ ।

टिकट संकलक विनोद कृष्ण श्रेष्ठका अनुसार संसारमा १५० देशले ४२०० वटा बुद्ध धर्म सम्बन्धि हुलाक टिकटहरु प्रकाशन गरिसकेको मध्ये उहाँले प्रदर्शनमा राखेका छन् ती टिकटहरु ३० प्रतिशत मात्र रहेको उनी बताउँछन् । बुद्ध वाज वर्न इन नेपाल भनेर नारा लगाउनु भन्दा बुद्धको शिक्षालाई मनन गरी फैलाउनुमा जोड दिनु भयो जसको लागि यस प्रकारका हुलाक टिकटहरु प्रकाशन गर्नु पनि एउटा राम्रो माध्यम भएको बताउनुहुन्छ ।

प्रदर्शनीमा नेपाल लगायत थाईलैण्ड, बंगलादेश, अफगानिस्तान, मंगोलिया, भारत, तिब्बत, भुटान, श्रीलंका, जापान आदि बौद्ध, इस्लामिक, मुस्लिम देशले निकालेका हुलाक टिकटहरु राखिएका छन् । जसमध्ये भुटानले सिल्क कपडामा बनाएका टिकट देखि श्रीलंकाले एकै दिनमा प्रकाशन गरेका बुद्ध स्मारकहरु भएको ५० वटा टिकट साथै सुन तथा चाँदीका हुलाक टिकटहरु पनि प्रदर्शनीमा राखिएका छन् ।

अहिलेका युवा वर्गलाई लक्षित गरी बुद्ध धर्मको प्रचार प्रसार गर्नुको मुख्य उद्देश्य राखी यो प्रदर्शनीको

आयोजना गरेको कुरा अक्षेश्वर महाविहार संरक्षण समितिका अध्यक्ष राजेश शाक्य बताउनु भयो ।

(श्रोत : राजेश शाक्य, बोधी संवाददाता)

मलेसियामा नेपाली भिक्षु उत्तमको चित्रकला प्रदर्शनी

मलेसियाको पेटालिन जया (Taipan, Ara Damansara, Selangor) स्थित Buddhist Gem Fellowship को आयोजामा नेपालका युवा भिक्षु उत्तमको प्रथम एकल बौद्ध चित्रकला प्रदर्शनी भव्यताका साथ सम्पन्न भएको छ ।

बैशाख पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा BGF द्वारा आयोजित विभिन्न कार्यक्रमहरु मध्ये K. Shree Dhammamanda Hall मा May 26th देखि 29th सम्म आयोजित चित्रकला प्रदर्शनीमा तेल र एक्रेलिक र जलरंगबाट श्रृजित ३५ वटा बौद्ध चित्रकलाहरु अवलोकनको लागि विभिन्न राष्ट्रका कलाप्रेमी भिक्षु, लामा तथा उपासकोपासिकाहरु उल्लेख्य रूपमा सहभागी भएको जानकारी प्राप्त भएको छ साथै २० वटा कलाकृति पनि उचित मूल्यमा बिक्री भएको जानकारी पनि प्राप्त भएको छ ।

इण्डोनेसियामा नेपाली युवा भिक्षु विमलो स्थविरको सत्तिपट्ठान विपस्सना ध्यान शिविर सम्पन्न

इण्डोनेसियाको जाकर्ता (Jakarta) स्थित Yayasan Satipatthana Meditation Centre को धार्मिक निमन्त्रणामा नेपालका युवा भिक्षु विमलो स्थविरले बुद्धशासन विस्तारको क्षेत्रमा परियत्ति शासन र प्रतिपत्ति शासन विस्तारको लागि June/July २ महिने धार्मिक-यात्रा गरी परियत्ति शिक्षा तथा प्रतिपत्ति शिक्षा सत्तिपट्ठान विपस्सना ध्यान शिविर संचालन गरी सफलतापूर्वक सम्पन्न भएको छ ।

धर्मचक्र प्रवर्तन सूत्र, कालाम सूत्र, मंगल सूत्र जस्ता परियत्ति शिक्षा अन्तरगत २-२ दिने परियत्तिका ३ वटा शिविर तथा १० दिवसीय ३ वटा सत्तिपट्ठान विपस्सना शिविरमा Buddhist Christian, Muslim तथा Hindu हरू परियत्ति शिविर तथा विपस्सना शिविरमा सहभागी भई सयौं परियत्ति विद्यार्थी तथा विपस्सना साधक-योगीहरूले परियत्ति र प्रतिपत्ति शासनको लाभ उठाएका थिए ।

